

Kristiina Ljokkoi & Katja Mäkelä

Omat rajat -ryhmätoimintamallin pilotointi

Varhaisnuorten toimijuuden vahvistaminen sosiaalisessa mediassa Omat rajat –mallin avulla

Omat rajat -ryhmätoimintamallin pilotointi

Varhaisnuorten toimijuuden vahvistaminen sosiaalisessa mediassa Omat rajat –mallin avulla

Kristiina Ljokkoi & Katja Mäkelä
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Kristiina Ljokkoi ja Katja Mäkelä

Opinnäytetyön nimi: Omat rajat -ryhmätoimintamallin pilotointi

Varhaisnuorten toimijuuden vahvistaminen sosiaalisessa mediassa Omat rajat –mallin avulla

Työn ohjaajat: Päivi Onkalo ja Päivi Tervasoja

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 44 + 7 liitettä

Sosiaalinen media on yhä merkittävämpi osa varhaisnuoren arkea, vaikka monet sosiaalisen median palvelut on suunnattu ikärajojensa puolesta nuorille. Aikuisen onkin haastava osallistua ja puuttua ilmiöön sen kiellettyden vuoksi. Vahvistamalla varhaisnuoren toimijuuden ja osallisuuden kokemusta sosiaalisessa mediassa toimiessa, voidaan ennaltaehkäistä nuorten kokemaa häiriökäyttäytymistä sosiaalisessa mediassa ja tukea omien rajojen tunnistamista ja asettamista.

Opinnäytetyössä mallinnetaan varhaisnuorten sosiaalisessa mediassa toimijuutta vahvistava Omat rajat –ryhmätoiminta. Tavoitteina oli vahvistaa varhaisnuorten toimijuuden kokemusta sosiaalisessa mediassa toimiessaan sekä luoda hyödynnettävissä oleva, selkeä ja tutkittuun tietoon perustuva toimintamalli, joka on mahdollista toistaa vuosittain. Malli jää oppilashuollon hyödynnettäväksi pohjoissuomalaiseen yhteistyökouluun, missä se on pilotoitu syksyllä 2020.

Teoreettisessa viitekehyksessä käydään läpi sosiaalipedagogisen orientaation ominaispiirteet; dialoginen kohtaaminen, yksilön toimijuuden ja osallisuuden tukeminen, työkentän kolmitasoisuus, yhteisöllisyys sekä teorian ja käytännön yhteen kietoutuneisuus. Lisäksi teoriaviitekehyksessä kartoitetaan varhaisnuorten mediakasvatusta sosiaalisen median käytön näkökulmasta. Teoriaviitekehykseen perustuva malli koostuu neljästä ryhmätoimintakerrasta, jotka toteutetaan koulupäivien aikana kuudesluokkalaisille. Jokainen toimintakerta jäsentyy neljään osa-alueeseen; ryhmäytyminen, keskustelut Padlet-alustoilla, somekampanjan työstäminen ja loppurentoutus perustuvat ajatuksen hyvinvoinnin tukemisesta osallisuutta ja toimijuutta tukemalla sekä hyödyntämällä dialogisuutta ja sosiaalisen median hyvinvointia tukevia elementtejä. Toimintamallissa huomioidaan etäopetuksen tarve pandemia-aikana, joten sen voi toteuttaa pienillä muutoksilla niin lähi- kuin etäohjauksena. Malli on tarkoitettu toteutettavaksi yhteistyökoulussa vuosittain, ja se on muokattavissa kyseisen vuosiluokan tarpeiden mukaan.

Mallia arvioivat pilotin aikana varhaisnuoret ja mukana olleet opettajat, ja pilotin jälkeen mukana olleet opettajat sekä vararehtori. Mallin aihe koettiin merkityksellisenä osana tämän ikäryhmän mediakasvatuksessa. Sosiaalipedagogisesta lähtökohdasta nousseet menetelmät tukivat aiheen keskusteluttamista varhaisnuorten parissa ja heidän toimijuuden kokemuksen vahvistamista. Etäohjaus toi yhtäältä hyödyllisiä elementtejä ohjaukseen, mutta toisaalta haastoi toimijuuden ja dialogisen ohjaussuhteen syntymistä. Tulevaisuudessa mallia hyödynnettäessä ryhmätoiminnan tuottama osallisuuden kokemusta voidaan tukea ottamalla vuosittain toimintaan osallistuvia vuosikursilaisia mukaan ryhmätoiminnan suunnitteluun, pienentämällä ryhmiä tai lisäämällä ohjaajaresursseja ryhmätoimintaan.

Asiasanat: sosiaalipedagogiikka, toimijuus, varhaisnuoret, sosiaalinen media, mediakasvatusta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Kristiina Ljokkoi and Katja Mäkelä

Title of thesis: A pilot of a group activity model "Omat rajat". Enhancing the agency among the early adolescents when using social media.

Supervisors: Päivi Onkalo and Päivi Tervasoff

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021

Number of pages: 44 + 7 appendices

The objective of the thesis was to create a group activity model that can be used in primary school environment to enhance agency and thus the sense of assertiveness among early adolescent, that is 10–13 –year-old, when using social media. The goal of the group activity model was to be found useful, clear and based on the social pedagogy theory.

A theory-based analysis of the early adolescent's agency in social media was carried out on the basis of a literature review. The theory-based analysis is focused on a social pedagogy theory that highlights the significance of involvement and participation, agency, dialogue and creativity and the media education in the early adolescents and social media -point of view. Using collected data, a group activity model was created in cooperation with the teachers and early adolescents. The group activity model was constructed of four elements: creating and supporting the communication in groups, discussion of selected themes, construction of social media campaign and relaxation exercise.

The pilot of the group activity model was performed at a primary school in Northern Finland. The participants were 12-year-old students, who were found to be in need of such group activity by the teachers. Due to the current worldwide pandemic, the group activity model was designed to be carried out both as distance guidance and as guidance in the classroom. In the end the group activity model was handed out exclusively to the school in question to use among their 12 –year-old students.

The participating students and teachers gave feedback about the group activity model after every occasion. The group activity model was also evaluated by the participating teachers and vice principal after the pilot.

The results showed that the agency of early adolescents in social media is a complex and current theme among the students and needs to be discussed with them. The sense of agency and assertiveness when using social media was enhanced among the early adolescents during the group activity model. The distance guidance brought useful elements to the discussion, but challenged the support of the agency and dialogue-based communication. The group activity model should be adapted every year to the needs of the current class with the participants, to enhance the sense of participation among the early adolescents.

Keywords: social pedagogy, agency, early adolescent, social media, media education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SOSIAALIPEDAGOGINEN ORIENTAATIO VARHAISNUORTEN MEDIKASVATUKSESSA	9
2.1	Sosiaalipedagoginen orientaatio	9
2.1.1	Dialoginen kohtaaminen.....	10
2.1.2	Osallistava työote ja toimijuuden tukeminen	11
2.1.3	Yhteisö ja ryhmä	12
2.1.4	Toiminnallisuus ja luovuus	13
2.2	Varhaisnuoret ja mediakasvatus	14
2.3	Sosionomi mediakasvattajana	15
3	OMAT RAJAT -RYHMÄTOIMINNAN PILOTOINTI	17
3.1	Yhteistyökumppani ja toimintaympäristö	17
3.2	Kohderyhmä	17
3.3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	18
3.4	Opinnäytetyön prosessi	19
3.5	Tuotekehitysprosessi.....	21
3.6	Ryhmätoiminnan suunnittelu	23
3.7	Ryhmätoiminta	24
3.7.1	Ryhmätaulut.....	25
3.7.2	Keskustelut Padlet-alustalla	25
3.7.3	Somekampanjan työstäminen.....	26
3.7.4	Toimintatuokion lopetus	26
3.8	Toiminnan pilotointi	27
3.8.1	Ensimmäinen toimintakerta.....	28
3.8.2	Toinen toimintakerta	31
3.8.3	Kolmas toimintakerta	34
4	OMAT RAJAT -RYHMÄTOIMINNAN MALLI.....	37
4.1	Arviointi	37
4.2	Pilotin aikana ja lopuksi toteutettu arviointi	38
4.3	Arviointi toimintamallin ensimmäisestä versiosta.....	40
5	POHDINTA	42
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Sosiaalinen media on yksi lapsen ja nuoren perusyhteisöistä ja ympäristöistä, samalla tavalla kuin esimerkiksi koulu tai harrastukset. Suurimman osan somepalveluiden ikärajoista on asetettu 13 ikävuoteen, poikkeuksena Whatsapp 16 ikävuoteen ja Vine 17 ikävuoteen. (Alavus 2019, viitattu 14.11.2019.) Kuitenkin yhä useampi käyttää sosiaalista mediaa jo ennen kuin täyttää palveluun asetetun ikärajavaatimuksen, sillä palveluihin on helppo kirjautua väärillä syntymävuositiedoilla. Aikuisen on vaikeampi olla mukana ilmiössä, joka on vaiettu sen kiellettyyden vuoksi.

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen ja häiriökäyttäytyminen, kuten myös seksuaalinen häiriökäyttäytyminen on nähtävillä vahvasti läsnä koulumaailmassa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalinen häirintä voi tarkoittaa esimerkiksi seksuaalissävyytteisten sivustojen, kuvien, videoiden, kommenttien tai viestien jakamista. (Pelastakaa lapset ry 2019.) Salmela-Aro, Upadyaya, Hakkarainen, Lonka ja Alho (2016, 343) ovat tutkineet sosiaalisen median terveydellisiä haittoja. He puhuvat liiallisesta sosiaalisen median käytöstä, ja sen aiheuttamista mielenterveydellisistä haasteista kuten masennuksen oireista, alhaisesta itsetunnosta, uupumuksesta, yksinäisyyden kokemuksesta ja ahdistuksesta. (Salmela-Aro ym. 2016, 351–352.)

Opinnäytetyöprojektimme tarkoituksena on pilotoida ryhmätoiminnan malli, jossa sosiaalipedagogisin keinoin vahvistetaan varhaisnuorten toimijuutta sosiaalisessa mediassa. Projektissa mallinetaan kolmeen kokoontumiskertaan jakautuva ryhmätoiminta, jossa varhaisnuoret saavat tuoda keskusteluun heidän huomaamia somekäyttäytymisen ilmiöitä ja tehdä pienryhmissä niihin vastaavan somekampanjan. Pilotti toteutettiin Pohjois-Suomessa sijaitsevan peruskoulun kuudesluokkalaisten parissa, ja malli jää hyödynnettäväksi yhteistyökumppanillemme. Pilotti suunniteltiin yhdessä oppilashuollon ja opetushenkilökunnan kanssa.

Sosiaalisella mediallyä tarkoitetaan verkkopalveluita ja sovelluksia, joissa käyttäjät voivat tuottaa sisältöä ja kommunikoida keskenään (Hintikka 2020, viitattu 30.1.2020). Sosiaalisesta mediasta käytämme jatkossa työssämme arkikieleen vakiintunutta termiä some. Projektin kehitystavoitteena on nuorten toimijuutta tukemalla ennaltaehkäistä somessa tapahtuvaa kiusaamista sekä seksuaalista häirintää, ja tämän vuoksi se suunnataan 10–12-vuotiaille varhaisnuorille. Hyödynnämme mallin rakentamisessa ja ryhmätoiminnan suunnittelussa sosiaalipedagogista orientaatiota rakentamalla toimintamallin perustuen ryhmädynamiikkaan, vuorovaikutukseen ja sen dialogisuuteen. Linjitämme toimintamallin koulu yhteisöön keskustelujen kautta ja tarkastelemme varhaisnuorten

kanssa sosiaalista mediaa yhteiskunnallisena ilmiönä. Palaamme toiminnan myötä kuitenkin yksilöön sekä toimijuuden ja osallisuuden tukemiseen, jotka sosiaalipedagogisesta näkökulmasta ovat keskeisiä osa-alueita ihmisen sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa. Toiminnan ohjauksessa käytetään sosiaalipedagogista lähestymistapaa sekä kasvatuksellinen että sosiaalinen ulottuvuus huomioiden.

Sosiaalipedagogisen työotteen hyödyntämisestä peruskoulussa on todettu olevan hyötyä esimerkiksi nuorten yhteisöllisyyden ja elämänhallinnan tukemisessa sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. (Bernelius 2008, viitattu 18.2.2021.) Hämäläinen (2011, 208–209) toteaa, että koulumaailmaan tuotuna sosiaalipedagogiikka ei varsinaisesti tuo mukanaan uusia oppimisen menetelmiä vaan tuo erilaisen näkökulman ihmisen tarkasteluun: ihminen nähdään yhteiskunnan jäsenenä ja toimijana. Hänen mukaansa sosiaalipedagoginen ajattelu haastaa koulua jatkuvasti jäsentämään itseään suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Toisaalta taas Filanderin (2007, 91) mukaan sosiaalipedagogiikka pyrkii ylittämään vakiintuneita rajoja koulutuksen, kulttuurityön ja sosiaalityön näkökulmien välillä sekä kiinnittämään kasvun ja kasvatuksen kysymykset ihmisten kokonaisvaltaiseen toiminnallisuuteen ja aktiivisuuteen. Hän nostaa yhdeksi sosiaalipedagogiikan avulla pyrittäväksi lähtökohdaksi uusien syrjäytymismuotojen tunnistamisen, jotka näyttäytyvät eri tavoin ajasta ja vallitsevasta yhteiskunnasta riippuen.

Ajankohtaisen yhteiskunnallisen tilanteen takia ryhmätoiminnan malli on suunniteltu niin, että toiminta on mahdollista toteuttaa etäohjauksena. COVID19 on tuonut koulumaailmaan tarpeen toteuttaa opetusta, ohjausta ja oppilashuoltoa etänä tietokonevälikäisesti. 16.3.2020 Suomen valtio asetti poikkeustilan, jossa valmiuslain nojalla lähes poikkeuksetta kaikki peruskouluikäiset lapset kävivät koulua kotoa käsin, ja palasivat kouluun toukokuun puolivälissä. (Yle 2020. Viitattu 8.9.2020). Käytämme opinnäytetyössä termiä etäohjaus, mikä tarkoittaa tietokonevälikäistä toiminnan ohjausta.

Alkuperäinen idea sosiaalipedagogisesta toiminnasta ja mediakasvatuksellisesta sisällöstä lähti omista mielenkiinnon kohteistamme. Halusimme tuoda sosiaalipedagogiikkaa koulumaailmaan ja valitsimme toiminnan teemaksi sosiaalisen median sekä mediakasvatuksen. Aiheenalinnan taustalla oli pohdinta siitä, voisiko sosiaalipedagogisin keinoin ennaltaehkäistä sosiaalisen median haittoja. Jotta toiminta olisi mahdollisimman laajaa, kehitimme sitä ennaltaehkäisevästä näkökulmasta ja valitsimme ikäryhmän tämän mukaisesti. Kartoitimme tämän jälkeen mahdollisia yhteistyökumppaneita ja löysimme yhteistyökumppanin pohjoissuomalaisesta peruskoulusta.

Opinnäytetyön myötä saamme mahdollisuuden soveltaa sosiaalipedagogiikkaa käytännön työssä. Henkilökohtainen tavoitteemme oli syventää sosiaalipedagogista osaamistamme käytännön toteutuksen sekä projektin myötä saamamme palautteen kautta. Oman oppimisemme kannalta projekti mahdollisti asiakaslähtöiseen kehittämistyöhön ja innovaatio-osaamiseen perehtymisen. Lisäksi saimme kokemusta varhaisnuorten kanssa työskentelystä sekä sosiaalipedagogisten menetelmien käytäntöön panosta ryhmänohjaamisen suunnittelun ja toteutuksen myötä. Yhteistyökumppanil- tamme saimme myös tietoa koulumaailman jäsentymisestä oppilashuollon näkökulmasta. Opin- näytetyössämme teimme moniammatillista yhteistyötä yhteistyökumppanin edustajien kanssa, mikä vahvisti verkostoituvia työelämätaitojamme. Sosiaalialan eettinen osaaminen ohjasi tietope- rustan valinnassa sekä sen hyödyntämisessä projektissa. Projektin myötä sovelsimme käytännön tasolla kriittistä reflektiota ja osallistavaa työtettä. Oppimisen tavoitteita ohjasivat sosionomille (AMK) asetetut sosiaalialan kompetenssit, ja oman oppimisen kannalta päämääränä olikin syven- tää ammatillista osaamistamme kompetenssien avulla. (Arene 2017. Viitattu 9.3.2020.)

2 SOSIAALIPEDAGOGINEN ORIENTAATIO VARHAISNUORTEN MEDIKASVATUKSESSA

2.1 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on yhdessä ihmisten itsensä kanssa edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia. Lähtökohtana toiminnalle on aina ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Hämäläinen & Kurki, 1997, 48–49.) Sosiaalipedagogiikassa kiinnitetään huomio ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen. Toisaalta sosiaalipedagogiikassa on kyse myös yhteiskunnasta ja ihmisen kasvusta yhteiskunnan jäseneksi sekä yhteiskunnallisen huono-osaisuuden lievittämisestä. Kasvatus nähdään sosiaalipedagogiikassa kasvamaan saattamisena tai kasvun tukemisena. Sosiaalipedagogista työtä voidaan kuvaila kasvatus-työksi, jonka painotus on sosiaalisen kasvun tukemisessa. (Nivala & Ryyänen 2019, 16–18.) Kasvatusteorian taustalla on ajatus yhteisöllisyydestä ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Nämä asiat liitetään sosiaalipedagogiikassa vahvasti siihen aikaan ja yhteiskuntaan, jossa ihmiset elävät, sekä ajankohtaisiin sosiaalisiin ongelma-kohtiin. (Hämäläinen & Kurki, 1997, 15–16.)

Jane Adams ja Paulo Freire ovat sosiaalipedagogisen ajattelun edelläkävijöitä ja kehittäjiä ja heidän toimintamalliensa pohjalta on tunnistettavissa kuusi sosiaalipedagogisen orientaation ominaispiirrettä: teorian ja käytännön yhteen kietoutuneisuus, yksilön oman toimijuuden ja osallisuuden tukeminen, työkentän kolmitasoisuus, dialoginen kohtaaminen sekä yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja luovuus. (Nivala & Ryyänen 2019, 187–190.)

Sosiaalipedagogiikan teoreettisen ja käytännön tason yhteen kietoutuneisuus toteutuu käytännössä esimerkiksi työntekijän itsereflektion kautta. Työntekijän peilattaessa omaa työntekoaan suhteessa sosiaalipedagogiikan teoriaan ajoittainen reflektio auttaa ymmärtämään sekä teoriaa ja sen suhdetta käytäntöön, että myös maailmaa. Toiminnan reflektointi yhdessä auttaa osallistujia reflektoimaan asioita myös itsenäisesti. Lisäksi yhdessä tehtävä reflektio edistää osallistujien persoonallista kasvua. Kun asioita käsitellään ryhmässä saavat osallistujat oman näkökulmansa lisäksi kuulla myös toisenlaisia näkökulmia ja todellisuuksia. Tämä voi auttaa toisen asemaan asettumisessa ja laajentaa maailmankuvaa. (Nivala & Ryyänen 2019, 219–220.) Teoreettisen ja käytännön tason toisiaan rikastava vuorovaikutus voidaan nähdä sosiaalipedagogiikan ihanteena.

Jotta tämä ihanne toteutuisi, on sosiaalipedagogiikkaa aina toteutettava yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt ja olosuhteet huomioiden. (Hämäläinen ja Kurki 1997, 10–11.)

2.1.1 Dialoginen kohtaaminen

Dialogisuus ymmärretään sosiaalipedagogisesta näkökulmasta kohtaamisen perustana. Siihen sisältyy ihmisten kohtaaminen sekä vuorovaikutus ihmisten kesken. Vuorovaikutuksen pohjana tulisi olla luottamus, tasavertaisuus, avoimuus ja asiakkaan ja työntekijän keskinäinen kunnioitus. Sosiaalipedagogisessa työssä asiakas nähdään ensisijaisesti ihmisenä ja työntekijä toimii asiakkaan kanssa yhdessä asiakkaan voimavaroja ja tavoitteita kartoittaessa. (Hänninen & Poikela 2016; Nivala & Ryyänen 2019, 190–191.) Näiden lisäksi dialogisessa kohtaamisessa olennaisiksi elementteiksi nousevat kriittinen ajattelu, maailman tilan kyseenalaistava asenne sekä muutoksen mahdollisuuden näkeminen (Ryyänen 2009, 12).

Asiakastyön vuorovaikutus voidaan nähdä vastavuoroisena suhteena, jossa dialogisuutta voidaan kuvata moniäänisyytenä, tai vaikkapa moniäänisenä asiantuntijuutena. Täydellistä yhteistä ymmärrystä vuorovaikutuksessa ei voida koskaan saavuttaa, mutta pyrkimyksenä on kuitenkin rakentaa yhteistä ymmärrystä. Yhteinen ymmärrys voidaan nähdä esimerkiksi jaetun tiedon löytymisessä osapuolten välillä. (Mönkkönen 2002, 56–59.) Toisaalta erilaiset näkemykset ja ristiriidat voivat jäädä huomaamatta, jos yhteisymmärrykseen pyritään liiallisesti. Tällöin voidaan puhua myös argumentoivasta keskustelusta, jolloin tarkastellaan arjen ulottuvuuksia kaikkine ristiriitoineen. (Juhila 2000, 111.)

Sosiaalipedagogisen työtteen ja dialogisuuden näkökulmasta vuorovaikutussuhteessa on kasvatuksellinen tavoite. Vaikka dialogisuudella tarkoitetaan tapaa kohdata toinen ihminen, on se samalla termi, joka kuvaa erityistä tapaa kasvamisen tukemiseen. Dialogisessa kasvatussuhteessa tutustutaan toisen ihmisen tapaan nähdä asioita ja näin laajennetaan ymmärrystä maailmasta ja sen ilmiöistä. Samalla dialoginen kohtaaminen tukee ihmisen omaa itsetietoisuutta. Dialogisen kasvatussuhteen tavoitteena on kannustaa toimintaan ja ajatteluun sen sijaan, että oppilas vain ottaisi vastaan valmiiksi jäsenneen tiedon. (Nivala & Ryyänen 2019, 192–193.)

2.1.2 Osallistava työote ja toimijuuden tukeminen

Sosiaalipedagogisen työn lähtökohtana on jokaisen ihmisen näkeminen toimijana tai ainakin toimijuuteen kykenevänä. Toimijuudella tarkoitetaan tahtoa, kykyä ja mahdollisuutta toimia ja tehdä päätöksiä omassa elämässään. (Nivala & Rynnänen 2019, 95.) Tämä mahdollistaa myös toimijuuden ja oman osallistumisen tukemisen käyttämisen työotteena. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ihminen ei ole kasvatuksen kohde eli objekti vaan työn tavoite on mahdollistaa ihmisen osallistuminen häntä itseään tukeviin toimiin. Sosiaalipedagogisessa työssä on lisäksi tärkeää tarjota mahdollisuuksia osallistumiseen ja osallisuuteen. Osallistumista ja osallisuutta pyritäänkin mahdollistamaan niin omassa elämässä, lähiyhteisössä kuin yhteiskunnankin tasolla. Toimijuuden ja osallisuuden tukemisen yhteydessä käytetään usein termiä voimaantumisen, jolla tarkoitetaan ihmisen omien voimavarojen löytämistä ja käyttöönottoa. (Nivala & Rynnänen 2019, 196–199.)

Kun puhutaan osallisuudesta työn lähtökohtana, on kyse esimerkiksi osallisuuden edistämisestä ja toimijuuden lisäämisestä. Osallisuuden edistämisellä tavoitellaan yksilön toimintakyvyn lisääntymistä sekä yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmiin kiinnittymistä (Merikukka, Ristikari & Kiilakoski 2019, 403–404). Osallisuuteen pyrittäessä voidaan puhua myös osallisuustyöstä, jolloin työ nojaa vahvasti yksilön toimijuuden vahvistamiseen. Osallisuustyöllä tarkoitetaan osallisuutta edistävän tiedon ja käytäntöjen yhdistämistä. (Isola, Kaartinen, Leemann, Läpäri, Schneider, Valtari, Keto-Tokoi 2017, 3–4.) Yksi sosiaalisen osallisuuden edistämisen keinoista on palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen (Merikukka ym. 2019, 403–404; Leemann & Hämäläinen 2016, 590)

Kiilakosken (2012, 30–31) mukaan Suomen kouluissa ei ole vielä onnistuttu osallistavan kasvatuskulttuurin luomisessa. Ajatus pohjautuu vuoden 2009 kouluterveyskyselyyn, jonka mukaan hyvin harvat nuoret kokevat itse voivansa vaikuttaa koulun asioihin. Kymmenen vuoden jälkeen tämän voidaan nähdä olevan edelleen vähäistä, sillä vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan 8.–9. luokkalaisista pojista 16,5 % ja tytöistä 8,4 % koki, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (THL 2019, viitattu 16.2.2021). Oppilaiden osallisuus koulumaailmassa rajoittuu tällä hetkellä Suomessa valmiiden järjestelmien kuten nuorisovaltuuston tai oppilasneuvoston tai -kuntatoimintaan. Vastaavanlaiset rakenteelliset toiminnot houkuttelevat osallistumaan vain hyvin pientä osaa lapsista ja nuorista. (Harinen & Halme 2012, 41.)

2.1.3 Yhteisö ja ryhmä

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta yhteisöä tarkastellessa yhteisöä määrittävät ulkoisten tekijöiden lisäksi kokemus yhteenkuulumisesta sekä samaistumisen kokemus (Ryynänen 2009, 11). Kaikki yhteisöt eivät ole ihmisen kasvun ja kehityksen kannalta myönteisiä. Tällöin sosiaalipedagogiikalla pyritään vaikuttamaan jo olemassa oleviin yhteisöihin ja niiden sisäiseen vuorovaikutukseen niin että siitä tulisi kasvua tukeva ympäristö. (Nivala & Ryynänen 2019, 204.)

Parhaimmillaan yhteisöllisyyttä luovat yhteisön jäsenten keskinäiset suhteet, välittäminen, jakaminen, yhteiset tavoitteet sekä tasavertainen ja avoin vuorovaikutus (Kurki & Nivala 2006, 28). Yhteisön vahvistumista voidaan siis tukea sosiaalipedagogisin keinoin, mutta mitään joukkoa ei tule automaattisesti olettaa yhteisöksi (Ryynänen 2009, 11). Aiemmin avattu dialoginen vuorovaikutus on Ryynäsen (2009, 11) mukaan avainasemassa yhteisön vahvistamisessa sosiaalipedagogisin keinoin: tasa-arvoinen ja vastavuoroinen suhde tuottaa yhteisöllisyyden kokemusta yhteisön jäsenille. Lisäksi yhteisöä määrittävät integraatio, keskinäinen kunnioitus sekä avoimuus ja pysyvyys (Kurki 2002, 50).

Ryhmän muotoutuessa tai sen muuttuessa esimerkiksi uusien jäsenten myötä voidaan vaikuttaa tietoisesti ryhmän toimintakykyyn ryhmäyttämällä sitä (Selin, Maunu, Kannussaari & Heinonen 2015, 26). Haanpää (2016, 9–13) nimeää ryhmän muotoutumisvaiheen keskeisiksi elementeiksi tutustumisen, sääntöjen ja normien hakemisen sekä riippuvuuden ryhmän ohjaajasta. Tutustumisen merkityksellisyyden hän perustelee neljällä ryhmän tavoitteella: sitoutuminen, turvallisuus, oppiminen ja viihtyminen. Sitoutuneen ryhmäläisen on vaikeampi jättää tulematta kokoontumisiin, kun hän tuntee muut ryhmäläiset. Sitoutuminen vahvistaa myös ryhmäläisen halua panostaa yhteisten asioiden edistämiseen. Kun ryhmä on tuttu, on siinä helpompi ilmaista mielipide sekä ottaa palautetta omasta toiminnasta vastaan. Turvallisuuden tunne ryhmässä luo myös vastavuoroisuutta ja tasa-arvoa ryhmäläisten keskuudessa, ja näin ollen vuorovaikutus lisääntyy. Oppimiseen saadaan ryhmän myötä erilaisia näkökulmia; toisten tekemät huomiot laventavat omaa ajattelua ja syventävät oppimista. Viihtyvyys muodostuu avoimesta toimintakulttuurista, ja lisää ryhmän yhtenäisyyttä. (Haanpää 2016, 15–16.)

2.1.4 Toiminnallisuus ja luovuus

Toiminnallisuus ja luovuus työotteena tarkoittaa käytännössä sitä, että asioita käsitellään keskustelun lisäksi myös erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä. Tällöin oppimiseen tulee mukaan myös kokemuksellinen ulottuvuus ja yhteisöllisyys. Samalla pyritään vahvistamaan ihmisen luovuutta sekä oman osaamisen ja vahvuuksien tunnistamista. Ryhmässä toteutettavat toiminnalliset menetelmät auttavat parhaimmillaan jokaista ryhmän yksilöä löytämään oman merkityksellisyytensä ryhmän toiminnassa ja yksilönä. Lisäksi yhdessä tekeminen luo luonnollisen ympäristön uusien yhteisöjen muodostumiselle sekä vahvistumiselle. (Nivala & Rynänen 2019, 209–210.)

Toiminnallisessa oppimisessa keskeistä on vuorovaikutus toisiin oppijoihin tai ohjaajaan. Esimerkkejä toiminnallisista oppimismenetelmistä ovat ryhmätyöt, projektit, leikit sekä taiteelliset tai digitaaliset esitykset. Ryhmätöiden aikana osallistujat keskustelevat ja sopivat asioista yhdessä, mikä edistää heidän yhteistyötaitojaan. Toiminnallisen oppimisen etuna onkin osallisuuden vahvistuminen sekä vuorovaikutustaitojen harjaantuminen. (Leskinen, Jaakkola & Norrena 2016, 14.)

Toiminnallisessa oppimisessä oppija on aktiivinen toimija ja ajattelija ja oppiminen on kokonaisvaltaisempaa kuin perinteisessä luentotyyppisessä oppimisessä. Toiminnallisuuden myötä oppija saa erilaisia kokemuksia, oivalluksia tai jopa elämyksiä, joiden myötä opitut asiat jäävät eri tavalla mieleen. Toiminnallisuus parhaimmillaan lisää onnistumisen kokemuksia ja näin myös vahvistaa itse-tuntoa, lisää opiskelumotivaatiota ja tuo iloa työskentelyyn. Ryhmätilanteissa oppijat samalla harjoittelevat erilaisissa rooleissa toimimista. Ryhmätyöskentely auttaa lisäksi kehittämään ihmistuntemusta ja ymmärtämään erilaisuutta. (Leskinen, Jaakkola & Norrena 2016, 14.)

Luovuus on voimavara, joka on jokaisella olemassa. Luovuus voidaan arjessa käsittää myös ongelmanratkaisukykyinä sekä kykyinä nähdä asioita eri näkökulmista. Luovuus on meissä kaikissa sisäänrakennettuna mutta yhteys siihen voi kadota esimerkiksi elämän vastoinkäymisten myötä. Koulumaailmassa luovuuden harjoittamiseen kuuluu vahvasti myös rajojen asettaminen. Opetussuunnitelma on osaltaan määrittelemässä koulun toimintaa ja oppimisen kokonaisuuksia. Ohjaajan tai opettajan vastuulla on mahdollistaa oppiminen ja samalla luovuuden kehittyminen esimerkiksi määrittelemällä tehtävänannot tarkasti mutta jättämällä tilaa luovalle toteuttamiselle tehtävän tiimoilta. (Penttilä & Norrena 2016, 14–15.)

2.2 Varhaisnuoret ja mediakasvatus

Opinnäytetyömme projektin kohderyhmäksi valikoituivat varhaisnuoret, sillä haluamme projektissa kiinnittää huomion ennaltaehkäisevään mediakasvatukseen nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suurpää (2009, 64) nostaa keskeiseksi siirtymävaiheeksi elämänkulussa varhaisnuoruuden, jonka he sijoittavat 10–13 -ikävuosiin. Tällöin varhaisnuoruutta leimaa lapsuuden ja nuoruuden limittäisyys, jolloin varhaisnuoret voivat olla jo mukana kaupallisten tai virtuaalisten nuorisokulttuurien ympäristöissä. Haasteeksi voi osoittautua sopivien palveluiden räätälöiminen sekä toisaalta iän mukaan kohderyhmän rajaaminen esimerkiksi lapsille ja nuorille suunnattuihin tapahtumiin ja hyvinvointipalveluihin.

Pekkanen, Salomaan ja Spisákin (2016, 11–12) mukaan mediakasvatus on kasvatusta mediakulttuuriin. Mediakulttuurilla tarkoitetaan media-alustoja, -sisältöjä, välineitä ja ilmiöitä. Niin ihmisten kokemukset ja vuorovaikutus kuin oppiminenkin ovat muuttuneet enemmän median välityksellä tapahtuviksi. Mediakulttuuri on täynnä erilaisia vaikuttimia, joilla ihmisiä pyritään ohjailemaan toimimaan tai ajattelemaan tietyllä tavoin. (MLL 2019, viitattu 9.12.2019.) Mediakulttuurilla on yhä enenevässä määrin merkitystä nuoren maailmankuvan muokkaajana. Nuoret viettävät paljon aikaa ja samalla kasvavat ja muokkaavat identiteettiään erilaisilla alustoilla ja verkkoyhteisöissä. Verkko antaa myös mahdollisuuden kokeilla erilaisia rooleja, etsiä mielenkiinnon kohteita sekä löytää vertaistukea ja peilata omia ajatuksiaan muiden samassa tilanteessa olevien kanssa. Usein nuorten verkon käytön taustalla onkin sosiaalinen elämä ja vuorovaikutus, ja verkko on ensisijaisesti tapahtumapaikka yhteyttä kavereihin. (MLL 2011, viitattu 11.2.2021.)

Myös perusopetuksen mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena on yhteisöllisen, vuorovaikutuksellisen ja osallistuvan viestinnän kehittäminen. (Kupiainen & Sintonen 2009, 28–29.) Näin ollen mediakasvatuksen ytimessä voidaan nähdä olevan sisällöntuottaminen ja sen luova ja omaehtoinen toteutus. Kupiainen ja Sintonen (2009, 13–14) kuvailevatkin lapsia ja nuoria median vaikuttajiksi sekä omaehtoisiksi kulttuuria luoviksi tekijöiksi. He luonnehtivat digitaalisen ajan kulttuuria osallisuuden kulttuuriksi, jossa kynnys esimerkiksi kansalaisvaikuttamiseen on pieni. Samalla he toteavat, että tämä uusi tapa tarkastella mediakulttuuria osallisuuden maailmana luo myös uusia vaatimuksia mediakasvatukselle. Enää mediakasvatukseksi ei riitä medialukutaidon kehittäminen vaan kriittisen tulkinnan rinnalle on nostettava luovan tuottamisen taito. Mediakasvatuksen sisällöstä puhuttaessa voitaisiinkin siis puhua analyttisen tuottamisen taidosta. Mediakasvatusseura (2019,

viitattu 11.2.2021) on tuottanut materiaalia, infograafeja, ja julkaisuja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten sekä vanhempien käyttöön.

Kupiainen ja Sintonen (2009, 91–95) toteavat, että lähes jokaiselle medialukutaidon erilaiselle määritelmälle on yhteistä se, että medialukutaidon nähdään vahvistavan yksilöä. He viittaavat voimaantumisen tunteeseen, jolla tarkoitetaan yksilön itsensä kokemaan toimintakyvyn ja voimantunteen vahvistumista. Näin ollen voimaantunut yksilö kykenee hyödyntämään mediaesitysten vaikuttamisen keinoja ja toimii aktiivisesti esimerkiksi tuottaen tekstiä ja muuta mediasisältöä. (Kupiainen & Sintonen 2009, 91–95.)

Median voidaan myös nähdä yhtenä nuoren kasvattajana uusliberalistisessa yhteiskunnassa, jossa vapaat markkinat ja omistusoikeus sekä jatkuva oppiminen ja itsensä rakentaminen ohjaavat ajattelua. Yhteiskunnassa, jossa kulutus ja mainonta ovat vahvasti arjessa mukana, vanhempien ja muiden aikuisten kasvatuksellinen vastuu saattaa siirtyä osittain medialle. Tällöin sosiaalinen media, globaalit verkkosisällöt sekä markkinointisisällöt ohjaavat pitkälti nuoren kasvua ja kehitystä, sekä saattavat luoda uusia käsityksiä normaaliudesta, kansalaisvastuusta sekä solidaarisuudesta. (Filander 2007, 104.)

2.3 Sosionomi mediakasvattajana

Opettajat kohtaavat työssään yhä enemmän myös oppilaiden kasvatukseen ja sosiaalisiin ongelmiin liittyviä haasteita, joten opettajan työparina toimivalle sosiaalialan ammattilaiselle on selkeä tarve (Kettunen 2018, viitattu 5.3.2020). Sosionomi voi työskennellä alakoulussa esimerkiksi oppilashuollossa tai koulunkäynnin ohjaajana. Oppilashuollossa sosionomeja työskentelee niin koulukuraattoreina kuin kuraattorin työpareina, esimerkiksi koulusosionomeina. Käytännön työmuotoja koulun oppilashuollon toiminnassa voivat olla esimerkiksi sosiaalipedagoginen työote, ryhmäyttäminen, yksilöllinen tuki, suvaitsevaisuuskasvatus sekä yhteisöllisyyden tukeminen ja kehittäminen (Bernelius 2008, viitattu 5.3.2020).

Koulun oppilashuollon työtä ohjaavat oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, perusopetuslaki sekä opetussuunnitelma. Lapsen ja nuoren hyvinvointia haittaavien ongelmien ennaltaehkäisy on kirjattu oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin. Tavoitteiksi on asetettu myös opiskelijoiden hyvinvoinnin, oppimisen, terveyden ja osallisuuden edistäminen. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 1:2 §) Näin ollen oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittaa koulumaailmassa työskentelevää sosionomia edistämään

koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia, kuten myös yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 1:7 §.) Opetussuunnitelma ohjaa kiinnittämään huomiota lapseen ja nuoreen oppilaana, mutta myös edistämään oppilaan kiinnittymistä yhteiskuntaan ja kasvamista ihmisenä (Opetushallitus 2014, 15).

3 OMAT RAJAT -RYHMÄTOIMINNAN PILOTOINTI

3.1 Yhteistyökumppani ja toimintaympäristö

Opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi valikoitui peruskoulu Pohjois-Suomesta. Valintaa ohjasi koulun oppilashuollon mielenkiinto projektin aiheeseen. Pilotti oli tarkoitus toteuttaa paikan päällä ohjattavana kerhotoimintana, mutta COVID19-pandemian vuoksi pilotti toteutettiin osittain etänä. Varhaisnuoret, opettajat ja koulunkäynninohjaajat olivat koulussa, ja me ohjasimme verkkoyhteyden avulla Teams -sovelluksen kautta toimintaa. Tämän vuoksi suuri osa toimintaympäristöstä muodostui myös verkkoalustoille, kuten Teams- ja Padlet-alustoille.

Yhteistyökumppanin edustaja on projektin aikana vaihtunut pandemian aiheuttamien koulun sisäisten muutosten vuoksi. Ensimmäisessä suunnitteluvaiheessa on ollut mukana oppilashuollon edustaja ja vararehtori. Toisessa suunnitteluvaiheessa on ollut mukana pilottiin osallistuneet kaksi opettajaa. Arviointivaiheeseen ovat osallistuneet pilottivaiheen opettajat ja vararehtori.

3.2 Kohderyhmä

Ryhmätoiminnan malli on kohdistettu pohjoissuomalaisen peruskoulun oppilashuollolle hyödynnettäväksi yhteisöllisessä, kiusaamista ja häiriökäyttäytymisten ehkäisevässä oppilashuoltotyössä. Projektin varsinainen kohderyhmä hyötyy välittömän kohderyhmän, oppilashuollon tarjoamien palveluiden kehittämistä (Silfverberg 2007, 39). Projektin varsinainen kohderyhmä koostuu varhaisnuorista; yhteistyökumppanikoulun kuudennen luokan oppilaista. Ryhmä on valittu aikuisjohtoisesti sen mukaan, miten opettajat ovat havainneet aiheen sopivan oppilasryhmilleen. Parhaiten malli palvelisi yhteisöllistä kouluhyvinvointia, jos se toteutettaisiin koulun kaikille kuudennen luokan oppilaille, mutta aika- ja ohjaajaresurssien sekä mallin sosiaalipedagogisen orientaation vuoksi pilotti toteutettiin rajatun oppilasmäärän kanssa.

Välitön kohderyhmä on peruskoulun oppilashuolto. Pilotoinnin työstövaiheessa oppilashuoltoon kuului koulukuraattori ja koulupsykologi, mutta suunnittelimme toiminnan niin että sitä voivat tarvittaessa toteuttaa myös opettajat ja koulunkäynninohjaajat. Näin malli palvelee maailmanlaajuisesta pandemiatilanteesta johtuvaa epävarmuuden ja hajanaisuuden varjostamaa oppilashuoltotilannetta.

3.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Tämän projektimuotoisen opinnäytetyön tarkoitus ja kehittämistehtävä on mallintaa varhaisnuorten toimijuutta sosiaalisessa mediassa vahvistava ryhmätoiminta, jota yhteistyökumppanikoulun oppilashuollon on mahdollista hyödyntää yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä tapahtuvassa mediakasvatuksessa. Projektin tuotos on toimintamalli ryhmätoiminnasta, joka vahvistaa sosiaalipedagogisen orientaation avulla varhaisnuorten toimijuutta sosiaalisessa mediassa. Malli luovutetaan elektronisena tiedostona yhteistyökumppanille yksinoikeudella.

Välitön kehittämistavoite on varhaisnuorten toimijuuden vahvistuminen ryhmätoiminnan myötä sosiaalipedagogiseen orientaatioon perustuvan ohjauksen kautta. Opinnäytetyön laatutavoitteita ovat hyödynnettävyys, selkeys sekä tutkittuun tietoon perustuminen. Hyödynnettävyyden tavoite asetetaan yhteistyökumppanin toiveiden perusteella. Yhteistyökumppanin toiveena mallille on helppokäyttöisyys, eli että toiminta on helppo toistaa jatkossa vuosittain aina uudelle ryhmälle. Lisäksi yhteistyökumppanin toive on, että lopullinen malli sisältää tarkan toimintasuunnitelman esimerkkeineen, sekä tiiviisti taustateoriaa avaamaan kunkin toiminnan merkitystä ja tavoitteita. Tämä ohjaa myös tavoitteeseen selkeästä materiaalista lopullisessa mallissa. Selkeyden tavoite ulottuu myös ohjaukseen: etäohjaus tuo omat haasteet vuorovaikutukseen, jolloin ohjauksen tulee olla erityisten selkeää ja helposti ymmärrettävää. Myös kehittämistehtävän tulee olla selkeästi rajattu ja siihen tähtäävien tavoitteiden ja niitä mittaavien mittareiden selkeitä ja perusteltuja.

Tavoitteiden saavuttamista mitataan erilaisin kriteerein. Kriteerit varhaisnuorten toimijuuden vahvistumiselle sosiaalisessa mediassa toimivat voimavarojen löytämisen kokemus sekä niiden hyödyntämisen kokemus omien rajojen tunnistamisessa, asettamisessa sekä muiden rajojen kunnioittamisessa. Mittaamme myös sosiaalipedagogisen orientaation toteutumista mallissa osallisuuden, dialogisuuden sekä yhteisöllisyyden näkökulmasta. Jotta toimintamalli olisi hyödynnettävissä koulu maailmassa, tulee sen tukea myös opetussuunnitelman sisältöjä. Yksi opetussuunnitelman mediakasvatuksellisista tavoitteista on ohjata lasta käyttämään teknologiaa vastuullisesti ja turvallisesti. Tästä syystä mallin hyödynnettävyyden yksi kriteeri on varhaisnuorten kokemus sosiaalisessa mediassa toimimiseen liittyvien tietojen ja taitojen lisääntymisestä toiminnan päättyessä.

Yksi tekijä projektissa on somessa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisy, jolla pyrimme vaikuttamaan nuorten somekäyttäytymiseen pitkällä aikavälillä. Pitkän aikavälin kehittämistavoitteena onkin lisätä nuorten tietoisuutta omien rajojen asettamisesta sosiaalisessa mediassa. Tämän tavoitteen toteutumista emme kuitenkaan mittaa, sillä se voidaan nähdä muutaman vuoden kuluttua varhaisnuorten kehityksessä ja kasvaessa 13–16 –vuotiaaksi.

Keräämme palautetta toiminnan aikana ja sen jälkeen oppilailta, toiminnassa mukana olleelta aikuiselta sekä apulaisrehtorilta. Palautteen ja kriteereiden avulla arvioimme tavoitteiden saavuttamista ja kehittämistehtävän onnistumista sekä tarkastelemme opinnäytetyön tuloksia. Toivottuja tuloksia ovat osallisuuden kokemus, mediavastuullisuuden kokemus, ryhmäytymisen kokemus sekä kokemus varmuudesta tunnistaa ja asettaa omat rajat. Palautekyselyt liitteinä 3–6.

Opinnäytetyön tarkoitus on myös vahvistaa meidän ammatillista kasvuamme kehittämällä koulussa tapahtuvaa oppilashuoltotyötä. Tavoitteena on oppia kokemuksen kautta kehittämis- ja ohjaamistyötä. Saamme opinnäytetyön toteutuksen myötä oppimiskokemusta sosiaalipedagogisen orientaation - dialogisuuden, toiminnallisuuden ja osallisuuden tukemisen menetelmien hyödyntämisestä käytännön asiakastyössä koulumaailmassa. Lisäksi opimme teknologian ja sosiaalisen median hyödyntämisestä sosionomin työkentällä. Oman oppimisemme kannalta opinnäytetyö mahdollistaa asiakaslähtöiseen kehittämistyöhön ja innovaatio-osaamiseen perehtymisen. Sosiaalialan eettinen osaaminen ohjaa tietoperustan valinnassa sekä sen hyödyntämisessä pilotissa. Osallistava työote ja kriittinen reflektio ovat keskeisiä elementtejä oppimisessa, joiden avulla pyrimme niin vahvistamaan oppilaiden osallisuutta, kuin myös vastaamaan yhteiskunnallisesti laajaan ilmiöön yksilötasolla. Oman oppimisen tavoitteita ohjaavat sosionomille (AMK) asetetut sosiaalialan kompetenssit, ja niiden kannalta päämääränä onkin syventää ammatillista osaamistamme kompetenssien avulla. (Arene 2017, viitattu 9.3.2020.)

3.4 Opinnäytetyön prosessi

Tämän opinnäytetyön projektin idea on saatu Oulun kaupunginkirjastolla 5. syyskuuta 2019 pidetyssä seminaarissa “Nuorten kokema seksuaalinen väkivalta ja siihen altistavat tekijät”, jota olivat järjestämässä Vuolle Tyttöjen ja Poikien talot. Opinnäytetyön prosessi ja toteutunut toiminta kuvattu alla taulukossa ideasta lopullisen toimintamallin luovutukseen sekä opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen. Mallin suunnittelu yhteistyökumppanin kanssa on aloitettu syksyllä 2019. COVID19-pandemia ja sen vuoksi toimeen pantu kansallinen poikkeustilanne viivästyttivät pilotointia, ja se voitiin

lopulta toteuttaa syksyllä 2021. Raportointi on aloitettu heti pilotoinnin jälkeen lopullisen mallin työstämisen ohella. Lopullinen malli on luovutettu yhteistyökumppanin käyttöön maaliskuussa 2021 elektronisena tiedostona. Malli ei ole opinnäytetyön liitteenä, sillä se on yhteistyökumppanin käytössä yksinoikeudella.

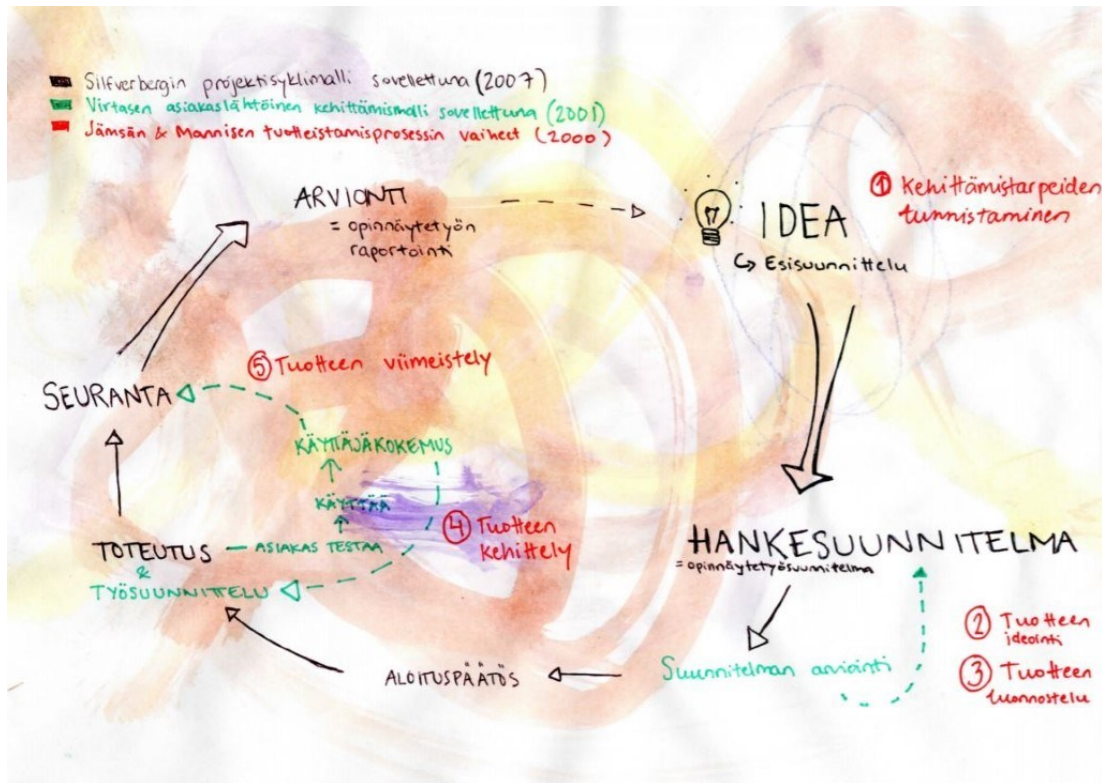
Aika	Toiminta	Tavoitteet
Syyskuu 2019	Idea toimintamallista, joka ennaltaehkäisee sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seksuaalista häirintää	
	Yhteydenotot eri koulujen oppilashuoltoihin ja hyväksyvä vastaus yhteistyökumppanilta	
Lokakuu 2019	Suunnitelman aloittaminen	
Joulukuu 2019	Tapaaminen yhteistyökumppanin kanssa	Tarpeiden ja resurssien kartoittaminen. Yhteisen suunnitelman aloittaminen.
Tammikuu 2020	Toiminnan suunnittelu	
Helmikuu 2020	Tapaaminen yhteistyökumppanin kanssa.	Suunnitelman hyväksyminen pilotointia varten.
Maaliskuu 2020	Pilotin toteutuksen peruminen poikkeustilan vuoksi.	
Elokuu 2020	Suunnitelman muokkaaminen yhteistyökumppanin uusien tarpeiden mukaiseksi	
Lokakuu 2020	Yhteistyökumppanien tapaaminen. Oppilashuollon edustaja vaihtui kahdeksi opettajaksi.	Tarpeiden ja resurssien kartoittaminen.
	Yhteydenpito yhteistyökumppaniin sähköpostitse.	Suunnitelman hyväksyminen pilotointia varten.

Marraskuu-Joulukuu 2020	Toimintamallin pilotointi ja jatkuva arviointi.	Tavoitteena kerätä arviointitietoa osallistujilta, yhteistyökumppanilta ja itsereflektiona.
Joulukuu 2020	Pilotista saadun palautteen arviointi ja mallin ensimmäisen version työstäminen niiden mukaisesti	
Tammikuu 2021	Mallin arviointikierron yhteistyökumppaneilla.	
	Mallin toisen ja lopullisen version työstäminen ensimmäisestä versiosta saadun palautteen mukaiseksi.	
	Opinnäytetyöraportin työstäminen.	
Maaliskuu 2021	Lopullisen toimintamallin luovuttaminen yhteistyökumppanin käyttöön.	

TAULUKKO 1. Työskentelyn kuvailua ideasta raporttiin ja mallin hyväksyttämiseen.

3.5 Tuotekehitysprosessi

Sovellamme opinnäytetyössämme projektisykli-toimintamallia, jonka avulla nostamme projektihalinnan lähtökohdaksi oppivan prosessin. Mukailimme sekä Silfverbergin (2007, 87) projektin toteutusmallia, että Virtasen (2001, 37) asiakaslähtöistä kehittämismallia. Kuvio 1 havainnollistaa projektimallin vaiheistuksen. Tuotteistamisprosessina projektin vaiheistuksessa voidaan nähdä myös Jämsän ja Mannisen (2000, 28–92) nimeämät viisi eri vaihetta: ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointi-, luonnostelu-, tuotteen kehittely- ja tuotteen viimeistelyvaihe. Nämä vaiheet ovat myös hahmoteltuna kuviossa 1.

KUVIO 1. Projektimallin vaiheistus

Valitsimme Virtasen (2001, 37) asiakaslähtöisen kehittämismallin projektillemme, sillä halusimme kehittää pilotin, joka löytää asiakkaan tarpeet ja vastaa niihin mahdollisimman realistisesti. Asiakkaan osallistumista palveluiden kehittämiseen voidaan perustella sillä, että asiakkaalla on sellaista osaamista, jota meillä opiskelijoina ei ole, ja ilman asiakkaan osallistumista käyttäjäkonteksti voi jäädä meille kehittäjinä vieraaksi (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahokas, Suokas 2011, 36; Vehkaperä, Pirilä & Roivas 2013, 94). Tämän projektin asiakas on ollut yhteistyökumppanimme, mutta huomioimme myös oppilaiden asiakkuuden mallin kehittämisessä.

Haimme tietoa asiakkaiden tarpeista niin tutkimuksista kuin myös suoraan yhteistyökumppaniltamme, jotta voimme tunnistaa asiakkaiden mieltymyksiä, tarpeita ja vaihtoehtoisia ratkaisuja näihin tarpeisiin. Tämän jälkeen valitsimme ja kehitimme yhdessä yhteistyökumppanin kanssa sopivan ratkaisun. Asiakkaat testasivat sen: kaksi opettaja ja koulunkäynninohjaaja olivat mukana toiminnan ohjauksessa ja oppilaat lähtökohtaisesti jokaisella ohjauksella mukana. He antoivat välitöntä palautetta jokaisen ohjaukserran jälkeen sekä laajemmin viimeisen ohjaukserran jälkeen, ja tämän validoinnin kautta kehitimme toisen version mallista, josta pyydetyn palautteen perusteella viimeistelimme mallin yhteistyökumppanimme käytettäväksi. Käyttäjäkokeemus on syventänyt meidän asiakasymmärrystämme, ja sen avulla olemme voineet kehittää pilotin mahdollisimman toimivaksi kokonaisuudeksi. (Virtanen ym. 2011, 37.)

3.6 Ryhmätoiminnan suunnittelu

Omat Rajat –mallin suunnittelu tapahtui sekä itsenäisesti, että yhteistyökumppanin edustajien kanssa. Alkuperäinen idea sosiaalipedagogisesta toiminnasta ja mediakasvatuksellisesta sisällystä lähti meistä ja omista mielenkiinnon kohteistamme. Kartoitimme tämän jälkeen mahdollisia yhteistyökumppaneita ja löysimme yhteistyökumppanin pohjoissuomalaisesta peruskoulusta. Kokoonnuimme joulukuussa 2019 ja helmikuussa 2020 yhteistyökumppanin kanssa, jolloin paikalla oli sekä oppilashuollon edustaja, että koulun vararehtori. Näillä kokoontumiskerroilla loimme raamit toimintamallille, ja kartoitimme yhteistyökumppanin tarpeita. Itsenäinen suunnittelu tapahtui kokouksien välissä, jolloin työstimme mallin pilotointivalmiuteen. Kevään 2020 COVID19-epidemian puhkeamisen ja poikkeustilanteen vuoksi pilotointi siirtyi syksylle 2020. Tällöin myös yhteistyökumppanin tarpeet muuttuivat muun muassa etäohjaukselliseksi ja alkuperäiseen malliin suunniteltu sometuutoritoiminta jätettiin kokonaan pois kouluryhmien eriyttämistarpeen vuoksi.

Ryhmätoiminnan yksi tavoite oli hyödynnettävyys osana koulun mediakasvatusta, ja sen kriteeri varhaisnuorten kokemus sosiaalisessa mediassa toimimiseen liittyvien tietojen ja taitojen lisääntymisestä. Pilotin aikana käsiteltiin erilaisia somessa näkyviä ilmiöitä, mutta emme rajanneet käsiteltäviä ilmiöitä esimerkiksi vain haitallisiin, kuten somekiusaamiseen, sillä haluamme antaa varhaisnuorille mahdollisuuden määrittellä heistä merkitykselliset aiheet. Toimimme tarvittaessa kuitenkin keskusteluun ajankohtaisia ilmiöitä, jos ne eivät varhaisnuorilta nouse, jotta ryhmätoiminnassa käsiteltäisiin mahdollisimman kattavasti käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa.

Ennen pilotin alkamista keräsimme pilottiin osallistuvilta varhaisnuorilta ja heidän huoltajiltaan tutkimus- ja osallistumisluvat (liite 1) sekä vastaukset alkukartoituslomakkeen kysymyksiin (liite 2). Tutkimusluvat tuli kerätä opinnäytetyön toteutuksen ja toiminnan pilotoinnin vuoksi. Toimintamalli on tarkoitus ottaa osaksi mediakasvatusta yhteistyökoulussa, joten jää koulun arvioitavaksi, onko osallistumislupia tarpeen kerätä ennen toimintamallin toteutusta. Alkukartoituskysymysten avulla selvitimme, millaiset taustatiedot kohderyhmällä on sosiaalisessa mediassa toimimisesta. Pidimme Teamsin välityksellä etäpalaverin toimintaan osallistuvien ryhmien opettajien kanssa, jossa kävimme läpi toiminnan käytännön toteutusta ja tarvittavia materiaaleja. Lisäksi kyselimme alustavasti tietoa osallistuvista ryhmistä, jotta pystyimme muokkaamaan toiminnan toteutusta mahdollisimman hyvin ryhmälle sopivaksi. Keskustelimme esimerkiksi siitä, miten hyvin ryhmäläiset tunte-

vat toisensa ja onko ryhmä keskusteleva sekä kysyimme opettajilta kysymyksiä käytännön toteutuksen raameihin liittyen, kuten ovatko osallistajat yhdessä tilassa toiminnan aikana ja mitä tiloja heillä on käytössään.

3.7 Ryhmätoiminta

Laura Huhtanen-Hildén ja Minna Lamppu ovat esitelleet luovan ryhmätoiminnan mallin kuvaamaan ryhmätoiminnan prosessia. Mallissa on viisi vaihetta, jotka kaikki osaltaan lisäävät ihmisen osallisuuden kokemusta sekä luovat mahdollisuuksia itsereflektiolle. Käytimme mallia toimintakertojen sisällön suunnittelun tukena (Isola & Huhtanen-Hilden 2018, viitattu 8.2.2020.)

Mallin ensimmäinen vaihe on virittäytyminen. Siinä osallistajat kiinnittyvät käsillä olevaan hetkeen ja rakennetaan avoin ja salliva ympäristö itseilmaisulle. Virittäytymisen vaiheessa ohjaaja on mukana luomassa tilaa ja tilannetta sellaiseksi, että ryhmän on helppo toimia. Kun virittäytyminen on tehty, on vuorossa asioiden työstäminen. Tämä saattaa tapahtua jopa osallistujien huomaamatta toiminnan ohessa, kun osallistajat pohtivat omaa elämäänsä. Luovassa toiminnassa on mahdollista turvallisesti etäännyä omasta elämästään, jolloin omaan elämään liittyviä teemoja voidaan käsitellä ja saada niihin uusia näkökulmia. (Isola & Huhtanen-Hilden 2018, viitattu 8.2.2020.)

Mallin kolmas vaihe on sanoittaminen. Sanoittaminen ei aina tarkoita asioista puhumista, vaan sanoittamisella voidaan luovassa toiminnassa tarkoittaa myös asioiden tietoista merkitsemistä ja huomaamista. Luova toiminta voi auttaa tunnistamaan omia tunteita, mikä helpottaa niiden käsittelyä. Luovan ryhmätoiminnan mallin neljäs vaihe on jakaminen. Luovassa ryhmätoiminnassa on mahdollista jakaa tunteita ja kokemuksia muiden kanssa. Kokemusten jakamisella voi olla ihmisiä yhteen liittäviä vaikutuksia. Lisäksi asioiden jakaminen mahdollistaa kuulluksi tulemisen ja sitä myötä myös hyväksynnän tunteen kokemisen. Mallin viimeinen vaihe onkin palaute ja hyväksyntä. (Isola & Huhtanen-Hilden 2018, viitattu 8.2.2020.)

3.7.1 Ryhmätaulut

Jokaisen toimintakerran alussa osallistujat työstävät pienryhmissä ryhmätaulua. Ryhmätaulu -tehtävän tavoitteena on tukea pienryhmien ryhmäytymistä ja samalla jokaisen ryhmäläisen osallisuutta. Ryhmätaulua työstäessä pohditaan mikä yhdistää jokaista pienryhmäläistä, mitä eri vahvuuksia heidän ryhmäläisiltään löytyy sekä sitä millaisia yksilöitä ryhmäläiset ovat somessa toimissaan. Tavoitteena on siis myös vahvistaa osallistujien toimijuutta suhteessaan sosiaaliseen mediaan.

Parhaimmillaan yhteisöllisyyttä luovat yhteisön jäsenten keskinäiset suhteet, välittäminen, jakaminen, yhteiset tavoitteet sekä tasavertainen ja avoin vuorovaikutus (Kurki & Nivala 2006, 28). Ryhmätaulun tehtävät on suunniteltu niin, että ryhmätaulua työstäessään ryhmäläisten tulee ottaa huomioon jokainen ryhmäläinen yksilönä. Lisäksi kaikki tehtävät vaativat yhteistä keskustelua ja pohdimista. Lisäksi toiminnan aikana osallistujia ohjataan yhteistyöhön ja ohjauksessa pyritään nostamaan esille ryhmäläisten vahvuuksia aina kun siihen on tilaisuus. Osallistujia myös ohjataan hyödyntämään vahvuuksiaan ryhmätöitä tehdessään.

Ryhmätaulun tehtävät on suunniteltu niin, että niiden sisältö etenee helpoista kysymyksistä syvällisempään pohdintaan. Ajatuksena on, että toiminnan ensimmäisessä kokoontumisessa ryhmäläiset pohtivat heitä keskenään yhdistäviä asioita, toisessa etsitään jokaisen yksilön vahvuudet ja ominaisuudet, joita koko ryhmä voi hyödyntää ja viimeisellä kerralla käydään ryhmässä keskustellen läpi jokaisen ryhmäläisen identiteettiin liittyviä asioita.

3.7.2 Keskustelut Padlet-alustalla

Jotta toimintamallia voidaan toteuttaa niin lähi- kuin etäohjauksena, suunnittelimme toiminnan keskusteluosuuden tapahtuvaksi verkossa. Hyödynsimme Padlet-alustaa, jossa varhaisnuoret voivat osallistua keskusteluun anonyymisti. Alustalla voidaan käydä koko ryhmänä keskustelua, sekä ohjata varhaisnuoret keskustelemaan pienryhmissä tai pienryhminä. Alustan käyttö vaatii jokaiselle varhaisnuorelle toiminnan ajaksi tabletin tai tietokoneen.

Toimintamallissa keskustelun ohjauksen yksi tavoite on edistää varhaisnuorten kokemaa osallisuutta. Keskustelualustan mahdollistavaa kommentointia tukee myös ajatus osallistavasta media-kulttuurista, jolloin varhaisnuori ei ole ainoastaan kuluttajan tai kuulijan roolissa, vaan tuottamassa itse sisältöä keskusteluun.

Padlet-alustalla käydään keskustelua anonyymisti. Huolimatta roolista koulussa, niin oppilas, ohjaaja, kuin opettaja voi kommentoida keskustelussa tasavertaisena. Tätä ohjaa ajatus dialogisuudesta; tutustutaan toisen ihmisen tapaan nähdä asioita ja näin laajennetaan ymmärrystä maailmasta ja sen ilmiöistä. Tavoitteena on myös kannustaa toimintaan ja ajatteluun sen sijaan, että varhaisnuori vain ottaisi vastaan valmiiksi jäsenneellyn tiedon.

3.7.3 Somekampanjan työstäminen

Ryhmätoiminnan aikana varhaisnuoret työstävät somekampanjaa haluamastaan aiheesta. Somekampanjan työstämisen tarkoituksena on herättää moniäänistä keskustelua varhaisnuorten ja ohjaajan parissa aiheista, jotka nousevat toimintamallin aikana. Tavoitteena on edistää varhaisnuorten osallisuutta ja toimijuutta niin kouluympäristössä, kuin myös sosiaalisessa mediassa toimiesaan. Työstämällä itse somekampanjaa, varhaisnuoret näkevät mitkä vaikuttimet toimivat erilaisten somesisältöjen takana sekä oppivat kokeilemalla ja tutkimalla osallistamaan muita ihmisiä sosiaalisessa mediassa. Ensimmäisellä kerralla tutustutaan erilaisiin somekampanjoihin ja suunnitellaan omaa kampanjaa. Toisella kerralla työstetään kampanjaa ja luodaan sisältöä. Viimeisellä kerralla viimeistellään kampanja ja esitellään se muille pienryhmille.

Suunnittelimme somekampanjoiden työstämisen tapahtuvaksi pienryhmissä, jotta työmäärä ja kaantuu tasaisesti kullekin varhaisnuorelle ja näin ollen mahdollistaa toimijuuden kokemuksen. Pienryhmässä työskentely voi myös helpottaa varhaisnuoren keskusteluun osallistumista.

3.7.4 Toimintatuokion lopetus

Jokaisen toimintakerran lopuksi irtaudutaan käsillä olleesta toiminnasta loppurentoutuksen avulla. Loppurentoutukset ovat tarkoituksella jokaisella kerralla hieman erilaisia. Tavoitteena on tutustuttaa oppilaita erilaisiin rentoutumisen menetelmiin, jotta he voisivat myöhemmin hyödyntää näitä myös omassa arjessaan. Rentoutukset voi valita erilaisten mielen hyvinvointiin keskittyvien toimijoiden nettisivuilta, ja kertoa osallistujille toiminnan aikana, mistä vastaavia rentoutuksia voi löytää.

Tämän toimintaosion myötä tavoitteena on myös tuoda osallistujien tietoon erilaisia tapoja hyödyntää nettiä ja somea. Samalla tavoitteena on tuoda esiin erilaisia somen hyvinvointia tukevia puolia, joita osallistujien on mahdollista hyödyntää arjessaan. Jokaisen rentoutuskerran lopuksi kysytään osallistujien mielipidettä rentoutuksesta, jotta toiminnasta voidaan muokata mahdollisimman osallistujalähtöistä ja osallistujien osallisuuden kokemus vahvistuu. Ajatuksena on, että viimeisellä kerralla rentoutuksena voidaan toteuttaa uudelleen se rentoutus, josta osallistujat ovat eniten pitäneet.

3.8 Toiminnan pilotointi

Ryhmätoimintamalli pilotoitiin yhteistyökumppanikoulun tiloissa marraskuussa 2020. Ryhmään kuului 40 kuudesluokkalaista varhaisnuorta, joista osa osallistui vaihtelevasti, kaksi koulunkäynnin ohjaajaa ja kaksi opettajaa. Ohjasimme ryhmätoimintaa opiskelijoina verkkoyhteyden avulla Teams-sovelluksen kautta. Pilotointi tapahtui solussa, mistä oli mahdollista jakaantua pienempiin luokkahuoneisiin työskentelemään pienryhminä. Ryhmätoiminta oli suunniteltu toteutettavaksi neljänä tunnin mittaisena toimintakertana, mutta viimeiseen toimintakertaan varattiin kaksi tuntia, sillä siihen oli yhdistetty kolmas ja neljäs toimintakerta.

Ennen ensimmäistä toimintakertaa kerättiin varhaisnuorilta tietoa olemassa olevista sometaidoista alkukartoituskyselyn muodossa. Toimintakerran suunnittelussa otettiin huomioon varhaisnuorten vastaukset. Alkukartoituskyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa osallistujaryhmän somen käytöstä, jotta toiminta voitiin räätälöidä mahdollisimman osallistujalähtöiseksi. Alkukartoituskysymykset ovat liitteenä 2. Alkukartoituskyselyyn vastasi 28 toimintaan osallistuvaa varhaisnuorta.

Kaikki kyselyyn vastanneet varhaisnuoret kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa. Jokainen vastaaja kertoi käyttävänsä Whatsappia. Vastaajista 26 kertoi käyttävänsä Youtubea, 25 Instagramia ja 24 Snapchatia. Lisäksi 16 kertoi käyttävänsä TikTokia, 2 Facebookia ja 2 Twitchia. Usealla vastaajista on siis käytössään useampia somepalveluita.

Vastauksista oli myös havaittavissa se, ettei kaikilla vastaajista ollut selvää käsitystä siitä, mikä on somepalvelu, sillä yksi vastaajista kertoi, ettei käytä mitään sosiaalisen median palvelua, mutta kertoi kuitenkin käyttävänsä Whatsappia. Lisäksi yksi vastaaja kirjannut somepalveluiksi Netflixin ja Spotifyn.

Kysyttäessä, mistä varhaisnuoret saavat tietoa sosiaalisen median ikärajoista, mainitsi 19 vastaajaa saavansa tietoa sovellusta ladatessaan tai Play kaupasta. Kolme kertoi saavansa tietoa netistä ja lisäksi yksi vastasi, ettei tiedä ja yksi vastaajista sanoi, ettei saa tietoa ikärajoista mistään.

Kun kysyimme ovatko vastaajat kohdanneet somessa ikävää käyttäytymistä tai kohtelua, 18 vastasi ettei ole kohdannut ikävää käyttäytymistä. Vastaajista kolme kertoi kohdanneensa, mutta ei itseä kohtaan ja yksi kertoi kohdanneensa välillä jotain pientä. Kuusi vastaajaa jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kun kysyimme, miten toimisit, jos kohtaisit somessa ikävää käyttäytymistä tai kohtelua, kertoisi 14 vastaajaa vanhemmilleen tai jollekin aikuiselle. Kuusi vastaajaa ei tekisi mitään, poistuisi paikalta tai jättäisi huomioimatta tilanteen. Kolme vastaajaa puuttuisi tilanteeseen itse. Yksi vastaajista kertoi, ettei ole varma, kuinka toimisi.

Alkukartoituksen perusteella voidaan siis todeta, että osallistujaryhmällä oli jo ennen toiminnan alkua kokemustietoa erilaisista somepalveluista ja niillä toimimisesta. Lisäksi alkukartoituksessa kuitenkin nousi esille myös se, ettei kaikilla vastaajilla ollut selvää käsitystä esimerkiksi sosiaalisen median palveluiden ikärajoista ja siitä, kuinka tulisi toimia, jos kohtaa somessa ikävää käyttäytymistä.

3.8.1 Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäinen toimintakerta toteutettiin suunnitellusti etäyhteyksillä 3.11.2020 klo 8.05–9.05. Melkein jokaiselle varhaisnuorelle oli varattu tabletti tai kannettava tietokone. Me olimme etäyhteyden avulla Teams-keskustelun kautta mukana opetustilanteessa, jossa oli läsnä 34 oppilasta, kaksi opettajaa ja kaksi koulunkäynnin ohjaajaa. Alkuun esittelimme itsemme, päivän toimintakerran rungon sekä toiminnan tarkoituksen. Varhaisnuoret olivat vastanneet alkukartoituskyselyyn ennen ensimmäistä kertaa kotitehtävänä, joten pääsimme suoraan siirtymään ryhmäytymisvaiheeseen. Ryhmäkerran aikaa kului huomattavasti suunniteltua enemmän paikalleen asettautumiseen ja teknologisten haasteiden ratkomiseen, joten osa suunnitelluista toiminnoista tuli jättää pois.

Pienryhmiin jakauduttiin palapelitehtävän avulla. Olimme valmistelleet palapelit kahdeksasta somesymbolista, jotka jaettiin varhaisnuorten kesken. Varhaisnuorten tehtävänä oli löytää saman somesymbolin palat ja muodostaa pienryhmät. Pienryhmäläiset ohjattiin tutustumaan toisiinsa tekeillä yhdessä ryhmätaulua. Tehtävänä oli keksiä ryhmälle nimi, kirjata ryhmäläisten nimet sekä listata pienryhmäläisiä yhdistäviä tekijöitä. Ryhmätaulut tehtiin Padlet-alustalle, sillä suunniteltu

Teams-alusta ei ollut käytettävissä padeissa, joita suurimmalla osalla varhaisnuorista oli jaettu. Ryhmissä oli havaittavissa jähmeyttä, ja alkuvaiheen jännitystä. Ryhmät nimesivät itsensä palapeleistä muodostuneiden somesymbolien mukaan. Jokainen ryhmä sai tuotettua ryhmätauluihin vastauksia, osa selkeästi koostetusti, toiset huolimattomammin. Osalla oli nähtävissä henkilökohtaisempaa keskustelua vastausten taustalla, kun taas joillain ryhmillä vastaukset olivat pinnallisempia. Vastaukset olivat ulkoasultaan vaihtelevia.

<i>Ruoka</i>	<i>Kaikki käy koulussa</i>
<i>Koulu</i>	<i>Kaikilla on lemmikki</i>
<i>Suomi</i>	<i>kaikki</i>
<i>Ryhmä</i>	<i>käyttää <u>whatsappia</u></i>
	<i>Kaikki tykkää <u>eläimistä</u></i>
<i>-<u>Periscope</u>-ryhmä</i>	<i>Kaikki käy</i>
	<i>harrastuksissa</i>
	<i>Kaikki juo vettä</i>
	<i>-Facebook-ryhmä</i>
<i>Jalkapallo,</i>	<i>a kirjain jokaisen</i>
<i>i kirjain,</i>	<i>nimessä.</i>
<i><u>makaroonilaatikko</u></i>	<i>kaikki on kuutosella.</i>
<i>samassa ryhmässä,</i>	<i>kaikki on samalla</i>
<i>Vaaleat hiukset,</i>	<i>luokalla.</i>
<i>vihreät silmät</i>	
	
<i>-Twitter-ryhmä</i>	<i>-<u>Snäppi</u>-ryhmä</i>

Kuva 1. Näyttökuvaa pienryhmien Padlet-tehtävän vastauksista kysyttäessä ryhmäläisten yhteneväisyyksistä.

Pienryhmäläisten vastaukset on kopioitu käytössä olleelta Padlet-alustalta. Vastauksista on poistettu pienryhmäläisten nimet tunnistettavuuden vuoksi.

Ryhmätauluja purettiin koko ryhmän kesken keskustelemalla yhdistävistä tekijöistä. Varhaisnuorissa oli havaittavissa vaikeutta ottaa puheenvuoroa koko ryhmän kuullen, joten keskustelu oli hyvin vahvasti ohjattua ja kysymykset kohdistettu suoraan varhaisnuorille heidän ryhmätaulujensa perusteella.

Ryhmätaulujen työstön jälkeen siirryttiin keskustelutehtävään, joka käytiin myös Padlet-alustalla. Keskustelun tarkoituksena oli herättää varhaisnuoria keskustelemaan someilmiöistä kysymyksillä “Mitä somepalveluita käytät?”, “Kuinka paljon pienryhmäläiset käyttävät somea?”, “Mikä on parasta somen käytössä?” sekä “Mikä ei ole kivaa somen käytössä?” Päätimme keskusteluttaa varhaisnuoria näillä kysymyksillä, sillä alkukartoituskyselyssä vastaukset olivat olleet hyvin samankaltaisia, mutta joitain eroavaisuuksiakin oli ollut. Näin ollen tavoitteena oli herättää vertaiskeskustelua aiheesta, mikä kyselyn perusteella oli kaikille tuttu. Varhaisnuoria kannustettiin myös kommentoimaan muiden ryhmien vastauksia. Padlet toimi keskustelualustana hyvin. Varhaisnuorilta tuli keskusteluun aiheita, kuten kaverisuhteet ja nettipelit, joista pystyimme opettajien kanssa tekemään jatkokysymyksiä laajentaen näin keskustelua alustan ulkopuolelle luokkahuoneeseen. Koimme etäohjauksen häiritsevän välitöntä vuorovaikutusta niin, että oli haastavaa tunnustella ilmapiiiriä ja päätellä milloin varhaisnuoret tarvitsivat kannustusta puheenvuorojen ottamiseen. Padlet-alustalle tuli myös aiheeseen liittymättömiä kommentteja, jotka jätimme huomiotta keskustelun aikana.

Olimme suunnitelleet lisäksi termit haltuun -tehtävän, jossa varhaisnuorten tehtävänä olisi ollut ratkoa someilmiöihin liittyviä anagrammeja ja selvittää niiden merkitykset. Aikaa oli kuitenkin kulunut odotettua enemmän siirtymisiin ja teknologian kanssa ilmenneisiin haasteisiin, joten päätimme jättää tehtävän pois. Sen sijaan siirryimme somekampanjan työstämiseen. Asetimme varhaisnuorille neljä ohjaavaa kysymystä aiheesta, kohderyhmästä, kampanjan muodosta ja toteuttamisesta, joiden avulla heidän tehtävä oli lähteä suunnittelemaan omaa somekampanjaa. Ryhmät saivat muutamana minuutin ajan keskustella aiheesta, mutta keskustelu piti keskeyttää ajanpuutteen vuoksi. Ryhmiä ohjeistettiin tallentamaan ja jakamaan opettajille tekemänsä tiedostot ja miettimään koti-tehtävänä kampanjan mahdollisia aiheita.

Lopuksi ohjasimme loppurentoutuksen virtuaalimetsäkävelyn muodossa. Tunnelma muuttui havaintojemme mukaan rentoutuneeksi ja rauhalliseksi harjoitteen myötä. Kiitimme toimintakerrasta, toivotimme hyvät päivänjatkot ja kerroimme varhaisnuorille keräävämmepettajien kautta palautetta toiminnasta jälkeenpäin. Anonyymi palaute kerättiin erilliselle Padlet-alustalle seuraavan oppitunnin aikana.

Ensimmäisen toimintakerran jälkeen varhaisnuorilta saadusta palautteesta nousi tyytymättömyyttä ryhmävalintatapaan tai pienryhmään, toive siitä, että ohjelma sisältäisi erilaisia tehtäviä ja enemmän toimintaa, sekä palautetta työskentelytilan hälinästä ja meluisuudesta. Moni vastasi “en tiedä” kysymykseen “Mitä muuttaisit toiminnassa?” ja kysymykseen “Millaista ryhmässäsi oli toimia?”

vastaus monelta oli “ihan ok”, “hauskaa” tai “mukavaa”. Nämä vastaukset kertoivat yleisestä tyytyväisyydestä ryhmätoiminnan laatuun. Toisaalta ensimmäinen kysymys saattoi olla haastava varhaisnuorelle, jos itsetuntemus ja omien tarpeiden tunnistamisen ja sanoittamisen taito ei ole vahva. “Mitä uutta opit?” -kysymys saattoi olla liian laaja varhaisnuorten reflektiokykyyn nähden, sillä suurin osa vastauksista olivat joko “uusi somekanava” tai “en mitään”. Yksi vastaus nosti esille oppimisen ryhmätoiminnasta, ja yksi taas somesäännöt.

Palautekyselyssä oli jonkin verran nähtävissä myös asiaan kuulumattomia tai asiattomia vastauksia. Etenkin palautekyselyn kohta “muuta palautetta ohjaajille” herätti asiattomia vastauksia muun muassa ohjaajien ulkonäön kommentointina. Palautekyselyn mekaniikka, joka mahdollisti muiden vastausten näkemisen, saattoi johtaa asiattomien vastausten suureen määrään ja samankaltaisuuteen. Toisaalta se mahdollisti muiden vastausten kommentoinnin ja palautteen dialogisuuden. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa oli keuhuttu lopetusta, ja vastausta oli kommentoitu tarkentavalla kysymyksellä.

Opettajilta tullut palaute kerättiin kyselynettilomakkeella. Avoin kysymys “Mitä havaintoja tein ryhmätoiminnan aikana?” antoi mahdollisuuden antaa palautetta opettajan näkökulmasta. Palautteessa nousi esille ryhmätoiminnan selkeä rakenne ja sopiva toimintamäärä aikaresurssiin nähden, sekä onnistunut aiheeseen orientointi ja johdattaminen. Tekniikkaongelmiin kiinnitettiin myös huomiota opettajilta saadussa palautteessa.

3.8.2 Toinen toimintakerta

Toinen toimintakerta toteutettiin etäyhteyksillä 10.11.2020 klo 8.15–9.15. Paikalla oli 37 varhaisnuorta, kaksi opettajaa ja kolme koulunkäynninohjaajaa. Ryhmän ohjausajasta meni noin 25 minuuttia paikalleen asettautumiseen ja haasteisiin teknologian kanssa. Emme olleet informoineet paikalla olevia opettajia uudestaan tietokoneiden ja padien käytöstä, joten niitä piti hakea ja jakaa varhaisnuorille ohjauksen aikana. Padlet-linkkien jakamisesta ei ollut sovittu myöskään käytäntöä, joten sopivan käytännön löytämiseen kului aikaa.

Aloitimme toimintakerran kysymällä varhaisnuorten mielialoja ja tunnelmia Padlet-alustalla hymiöin ja emojiin vastaten kysymykseen “Millä fiiliksellä tähän päivään?”. Varhaisnuorilta tuli paljon vastauksia, joita purimme yhdessä keskustellen tulokannan roolista kuvilla viestitellessä. Vastausten jou-

palautteesta, ja kerroimme muokanneemme toista toimintakertaa palautteen mukaisesti. Ohjasimme varhaisnuoret suunnittelemiemme lisätehtävien pariin, jos heille jää ylimääräistä aikaa ryhmätauokion aikana. Lisätehtävänä olimme luoneet osallistujille ylimääräisen Padlet-alustan, jolle oli koottuna someen liittyviä anagrammeja. Laitoimme linkin alustalle näkyviin, jotta osallistujat pääsivät ratkomaan anagrammeja, mikäli saivat käsillä olevan tehtävän valmiiksi ennen muita.

Ryhmätaulu-tehtävää ohjatesa painotimme ryhmätyöskentelyn merkitystä ja tasapuolisen työn jaon sekä vastuunottamisen tärkeyttä oppimisen ja viihtymisen kannalta. Ohjasimme ryhmiä työtämään ryhmätaulua Padlet-alustalla, tällä kertaa keskustelemalla ryhmäläisten vahvuuksista. Ohjasimme ryhmiä kirjaamaan ryhmätauluun vähintään yhden vahvuuden, taidon tai erityisosaamisen jokaisesta ryhmäläisestä. Annoimme käyttöön esimerkkikuvan, josta olisi helpompi poimia vahvuuksia, jos niitä ei itse osaisi sanoittaa. Lopuksi kävimme yhteisesti läpi jokaisen ryhmän vahvuuksia ja ohjasimme ryhmäläisiä hyödyntämään näitä vahvuuksia seuraavissa tehtävissä.

Seuraavaksi aloitimme somekampanjan suunnittelun. Suunnittelu oli jaettu pienempiin osiin, jotta tehtävä olisi helpommin hahmotettavissa ja ryhmäläiset työstäisivät kampanjaansa mahdollisimman saman tahtisesti. Ohjasimme jokaista ryhmää avaamaan tyhjän Power Point-tiedoston. Annoimme ryhmille yksi kerrallaan seuraavat kysymykset ja pyysimme miettimään vastauksen ja kirjaamaan sen luomaansa tiedostoon: Mitä haluatte kampanjallanne kertoa? Mikä on kohderyhmänne? Miten saatte sanomanne leviämään somessa? Lopuksi ohjasimme tallentamaan luodun tiedoston ja jakamaan sen jokaiselle pienryhmäläiselle sekä opettajalle, jotta sitä voitaisiin jatkaa seuraavalla kerralla. Huomasimme, että Power Pointilla olevan ohjeistuksen olisi pitänyt olla yksityiskohtaisempi, sillä tehdessä oppilailla heräsi paljon kysymyksiä liittyen käytännön toteutukseen. Itse työskentely vaikutti kuitenkin keskustelevalta. Etäohjauksen kautta osallistujien yksilöllinen ohjaaminen oli haastavaa ja suurin vastuu käytännön ohjaamisesta olikin paikan päällä olevilla opettajilla.

Tämän jälkeen ohjasimme loppurentoutuksen. Tällä kertaa loppurentoutuksena oli Youtubesta löytyvä matka lempipaikkaan –harjoitus. Tunnelma rentoutuksen myötä luokassa rauhoittui selvästi. Rentoutuksen jälkeen osallistujat saivat jälleen kertoa fiilikset peukkua näyttämällä. Suurin osa näytti vaakasuorana olevaa peukkua, minkä olimme sanoittaneet tehtävän alussa olevan ”ihan ok”.

Toisen toimintakerran päätteeksi varhaisnuorilta saatu palaute oli hyvin samankaltaista kuin ensimmäisellä toimintakerralla. Esille nousi toive tarkemmista ohjeista sekä taas toive siitä, että ohjelma olisi toiminnallisempaa. Ryhmätoimintaan oltiin tyytyväisiä vastauksilla ”mukavaa”, ”kivaa” ja ”ihan ok”. Tällä kertaa tuli enemmän tyytymätöntä palautetta ryhmässä toimimisesta, kuin ensimmäisellä toimintakerralla. Vastauksissa näkyi muun muassa työnjaon epätasaisuus. Yleinen tyytymättömyys pienryhmän toimintaan näkyi myös esimerkiksi kommentteissa, jossa oli vastattu pahoinvoivalla emojiilla tai emojiilla, jossa pää räjähtää. Kysymykseen ”mitä uutta opit?” oli eniten vastattu ”en mitään”. Vastaus uusien somekanavien oppimisesta sekä ”en tiedä” -vastaus olivat myös yleisiä. Palautekyselyssä näkyi ryhmätoiminnan aikana esille tullut levottomuus. Häiriövastauksia oli jokaisen kysymyksen kohdalla. Tällä kertaa osa vastasi valokuvalla, ja osa taas merkityksettömillä kirjainyhdistelmillä.

Opettajilta saadussa palautteessa nousi esille alun ryhmäytymistehtävän tarkoituksenmukaisuus. Heiltä tuli myös palautetta ohjeistuksen epäselvyydestä ja kehitysidea ohjeistuksen selkeyttämiseksi.

3.8.3 Kolmas toimintakerta

Johtuen sairastumisista, kolmas toimintakerta peruuntui ja päädyimme toteuttamaan kolmannen ja neljännen toimintakerran toiminnan yhtenäisenä kokonaisuutena. Viimeinen toimintakerta toteutettiin 24.11.2020 klo 8.05–10.15. Tällä kertaa lähetimme etukäteen sähköpostilla toimintakerran sisällön ja tarkemman ohjeistuksen paikalla oleville opettajille, jotta he voivat valmistautua toimintakertaan paremmin. Muokkasimme toimintaa niin, että osa tehtävistä jäi pois, jotta saimme tärkeimmät tehtävät toteutettua aikataulun puitteissa. Olimme myös muokanneet kolmatta toimintakertaa aiempien toimintakertojen palautteiden mukaisesti, ja nostimme keskusteluun muun muassa häiriökäyttäytymisen viestien muodossa Padlet-alustalla, sekä pienryhmien tasapuolisen työnjaon merkityksen. Olimme sopineet etukäteen toiminnan aloittamisajan ja -tavan sekä toiminnan rungon, mikä teki toiminnan toteutuksesta sujuvaa. Haasteita toiminnan aikana toivat ongelmat Teams-yhteydessä, mistä syystä äänet kuuluivat ajoittain huonosti luokasta meille etäohjaajille.

Aloitimme toiminnan kysymällä varhaisnuorilta mielioloja yksinkertaisesti ohjeistamalla näyttämään peukulla ylös, alas tai sivulle. Tämän jälkeen kävimme läpi päivän aikataulun ja tavoitteen ja ohjasimme varhaisnuoret jakautumaan omiin pienryhmiinsä. Tässä vaiheessa jaettiin ryhmiiin myös tietokoneet ja padit. Päivän ensimmäinen ryhmätehtävä oli valita sopiva eläinhahmo Power pointille

valitsemistamme valokuvista. Valitun kuvan tuli parhaiten vastata kysymykseen “Millainen minä olen sosiaalisessa mediassa.” Oma valinta piti perustella omille ryhmäläisille. Mielenkiintoa tehtävään oli tuotu valitsemalla kuvavaihtoehdot Vuoden hauskin eläinkuva 2020 -kilpailun finalisteista.

Tämän jälkeen siirryimme käsittelemään pienryhmissä somessa ilmenevistä ikävistä ilmiöistä, ja siitä kuinka niitä kohdatessa voi toimia. Tämä toteutettiin Padlet-alustalla. Olimme valmistelleet Padlet-alustalle jokaiselle ryhmälle oman tilannekuvauksen johonkin somen ikävään ilmiöön liittyen ja ohjasimme nuoret tutustumaan tilannekuvaukseen ja vastaamaan pienryhmissä Padlet-alustalla kysymyksiin: “Millaisia tunteita tilanne herättää?” ja “Miten tilanteessa voisi toimia?”. Kun kaikki olivat kirjanneet vastauksensa, kävimme jokaisen tilanteen koko ryhmän kesken läpi ja tarvittaessa täydensimme oppilaiden vastauksia. Tunnelma ryhmässä oli keskittynyt ja kuunteleva toiminnan purkamisen aikana. Tehtävän aikana Padlet-alustalla ilmeni jälleen asiattomia kommentointia ja trollaamista. Paikalla ollut opettaja puuttui tilanteeseen ja puhutteli ryhmää toiminnan aikana. Kävimme itse aiheutta tarkemmin läpi tehtävän purkuvaiheessa, sillä yhden ryhmän esimerkkitalanne liittyi trollaamiseen. Kävimme läpi, kuten muidenkin ilmiöiden käsittelyn yhteydessä, mitä trollaamisen taustalla on ja mihin tekijä toiminnallaan pyrkii sekä sitä, kuinka tilanteessa tulisi toimia. Tämän toiminnan päätteeksi pidettiin välitunti.

<p>Instagram: Ignooraaminen</p> <p>Olet sopinut pelaavasi perjantaina koulun jälkeen koulukaverin kanssa Among us-peliä. Kaveri ei kuitenkaan tule linjoille. Kysyt viestillä Whatsapissa, meinaatko pelata vai onko kaverille tullut esteitä. Kaveri ei vastaa viesteihisi, vaikka on nähnyt ne. Kaveri jättää vastaamasta viesteihisi koko viikonloppuna, mutta näkyy olevan paikalla. Mitä tunteita kaverin toiminta herättää? Miten voit toimia tilanteessa?</p> <p>2 comments</p> <p> Nimetön 2 kuukautta kysyisin onko joku hätänä</p> <p> Nimetön 2 kuukautta Ignooraan sen ignoreatun vestin.</p>	<p>Facebook: Toisten kuvien julkaiseminen / lähetteleminen / välittäminen eteenpäin ilman lupaa</p> <p>Olet ottanut hauskan kuvan ystävästäsi nolossa tilanteessa. Ystäväsi näkee kuvan ja pyytää, että et jaa sitä eteenpäin vaan poistat sen heti. Olet kuitenkin jo ehtinyt jakaa kuvan somessa. Mitä tunteita sinulle tilanteessa herää? Miten voit toimia tilanteessa?</p> <p>3 comments</p> <p> Nimetön 2 kuukautta poistaa sen kuvan somesta</p> <p> Nimetön 2 kuukautta niin</p> <p> Nimetön 2 kuukautta poistaa sen kuvan</p>	<p>TikTok: Uhkaileminen</p> <p>Pelaat Fortnite-peliä kaverisi sekä tuntemattomien pelaajien kanssa. Jännittävässä pelitilanteessa rupeat ajattelemattomasti uhkailemaan tuntematonta pelaajaa, kun hän ei suostu yhteistyöhön kanssasi. Kaverisi yhtyy uhkailuun. Tuntematon pelaaja poistuu pelistä ja lopetat pelaamisen. Mitä tunteita tilanne sinussa herättää? Mitä voisit tehdä tilanteen korjaamiseksi, ja miten toimit jatkossa?</p> <p>6 comments</p> <p> Nimetön 2 kuukautta fortnite on huono peli</p> <p> Nimetön 2 kuukautta ja laittaisin ne vaan mutelle</p>
--	---	--

Kuva 4. Näyttökuva mitä tekisit? -tehtävän kysymyksistä, sekä pienryhmien vastauksista Padlet-alustalla.

Varhaisnuorten keskustelusta kävi ilmi, että valitsemamme ilmiöt olivat heille ennestään tuttuja ja läsnä heidän arjessaan. Saimme myös välitunnin aikana paikalla olevilta opettajilta ja ohjaajilta palautetta siitä, että olimme onnistuneet valitsemaan nuorille sopivia tilannekuvauksia ja että olimme nostaneet keskusteluun tärkeitä aiheita. Myös opettajat olivat huomanneet tunnilla vallinneen keskittyneen tunnelman tämän tehtävän aikana.

Koska kaksi toimintakertaa oli yhdistetty yhdeksi, oli toiminnan aikataulu melko tiukka, mistä saimme myös palautetta varhaisnuorilta. Toisaalta kaikki ryhmät saivat tuotoksensa valmiiksi aikataulun puitteissa. Lisäksi täsmensimme somekampanjan ohjeistusta antaessa, että valmiin tuotoksen ei ole tarkoitus olla julkaisuvalmis somekampanja vaan idea kampanjasta, jonka voi sitten esitellä muille on riittävä. Viimeisen toimintakerran aikana osallistujien piti luoda kampanjaan visuaalinen sisältö, koota somakampanja yhteen tiedostoon ja jakaa valmis tiedosto opettajille. Lopuksi nuoret esittelivät suunnittelemansa kampanjan toiselle pienryhmälle. Pienryhmiä ohjeistettiin antamaan palautetta toiselle ryhmälle hampurilaismallin mukaisesti. Somekampanjan työstämisen aikana tunnelma luokassa oli hieman levoton. Tähän voi olla syynä se, että ryhmät saivat liikkua vapaasti myös luokan ulkopuolelle kuvaamaan materiaalia. Toisaalta voi myös olla, että ensimmäisen tilannetehtävän aikainen jännitys purkautui levottomuutena lopputoiminnan aikana. Toiminnan vetämisen kannalta oli oleellista, että myös luokassa oli paikan päällä vahvaa ohjaamista.

Loppurentoutus oli tällä kertaa paikan päällä olevan opettajan lukema mielikuvaharjoitus Matka lempipaikkaasi (Coronaria 2021) Ryhmä hiljeni kuuntelemaan rentoutusta ja tunnelma luokassa vaikutti rentoutuksen myötä jälleen muuttuvan rauhallisemmaksi. Rentoutuksen päätteeksi kysimme paikallaolijoiden fiilikset peukuilla. Kiitimme vielä toimintaan osallistujia ja kerroimme, että keräämme loppupalautetta jälleen kyselyllä ja kävimme läpi mihin palautetta käytetään. Linkit loppupalautekyselyihin lähetimme toiminnan jälkeen luokkien opettajille sähköpostilla. Samalla pyysimme opettajia antamaan oman palautteensa ja pyysimme saada nähtäväksemme toiminnan myötä syntyneitä pienryhmien somekampanja-tuotoksia. Kolmannesta toimintakerrasta saatu palaute ja arviointitieto on esitelty kohdassa 4.2.

4 OMAT RAJAT -RYHMÄTOIMINNAN MALLI

4.1 Arviointi

Sosiaalipedagogisen orientaation mukaista arviointia ei tehdä toiminnan tehokkuuden näkökulmasta, vaan tavoitteena on arvioida sitä, millainen arvo toiminnalla on ollut ihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta. (Hämäläinen & Kurki 1997, 54). Usein sosiaalialalla toiminta ja arviointi ovat arvolautuneita esimerkiksi johtuen näkökulmasta, josta arviointia tehdään. Toisaalta arviointia voidaan päätyä myös tekemään jostakin sellaisesta näkökulmasta, josta se tuottaa toivottuja tuloksia. Se, mitä toiminnalla halutaan saada aikaan ja miten tätä mitataan, tulee määritellä tarkasti jo ennen toimintaa, jotta arviointi on tarkoituksenmukaista. Sosiaalipedagogiseen arviointiin kuitenkin kuuluu, ettei arviointia ole ennalta liian tarkkaan rajattu tapahtumaan vain tietyillä menetelmillä. Sosiaalipedagogisessa orientaatioissa arvioinnista käytetäänkin nimitystä yhteistoiminnallinen ja osallistuva arviointi. (Nivala & Ryytänen 2019, 314–322.)

Sosiaalipedagogiseen arviointiin kuuluu olennaisesti myös se, että osallistujat ovat itse alusta alkaen mukana arvioinnissa. Tämän lisäksi arviointia tarvitaan myös sellaiselta taholta, joka ei ole itse ollut mukana toiminnan tuottamisessa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 54.) Näin ollen keräsimme toimintamallista arviointitietoa varhaisnuorilta, opettajilta ja oppilashuollon yhteyshenkilöiltä. Pilottiin osallistuneilta varhaisnuorilta ja opettajilta kerättiin palautetta pilotin aikana ja sen jälkeen. Hyödynsimme pilotin aikana myös itsereflektiona tuotettua arviointitietoa. Opettajilta ja oppilashuollon edustajalta kerättiin palaute toimintamallin ensimmäisestä versiosta, joka oli tehty pilotin perusteella. Oppilashuollon edustaja ei ollut mukana pilotin toteutuksessa. Arviointikysymykset luotiin yhdessä yhteistyökumppanin kanssa, jotta arviointitiedosta voitiin rakentaa mahdollisimman kattava ja vuoropuhelua ylläpitävä kokonaisuus. Pilotin aikana keräsimme palautetta varhaisnuorilta ja opettajilta jokaisen toimintakerran päätteeksi. Varhaisnuoret vastasivat arviointikysymyksiin padlet-alustalla. Vastaaminen tapahtui anonyymisti, mutta kaikki näkivät muiden vastaukset. Valitsimme tämän palautteenkeruutavaksi siksi, että se yhdenmukaisti ja selkeytti toimintaa, kun ei ollut montaa eri alustaa millä oppilaiden toivottiin toimivan. Toisaalta se myös toimi sosiaalisen median lailla ympäristönä, missä kysymyksiin vastattiin yksilöinä sekä yhteisönä, ja näin vahvisti mediakasvatuksellista otetta toiminnassa. Olimme varautuneet muokkaamaan palautteenkeruun tarvittaessa sellaiseksi, missä palaute annetaan anonyymisti näkemättä muiden vastauksia. Tarvetta ei

kuitenkaan noussut. Loppupalautteen keräsimme kyselynetti-lomakkeen avulla, sillä se oli laajempi, ja siksi haastava toteuttaa Padlet-alustalla.

Viimeisten palautteiden pohjalta muokattiin lopullinen versio toimintamallista, ja se toimitettiin yhteistyökoulun oppilashuollon käytettäväksi sähköisinä word- ja power point –tiedostoina.

4.2 Pilotin aikana ja lopuksi toteutettu arviointi

Kahden ensimmäisen toimintakerran päätteeksi kerättiin palautetta varhaisnuorilta Padlet-alustan avulla, ja ohjauksessa mukana olleilta opettajilta Kyselynetti-lomakkeella. Nämä kyselyt toivat arviointitietoa pilotin aikana, jonka tarkoituksena oli kehittää pilottia sen toteutusvaiheessa. Näitä palautteita on avattu kohdissa 3.7.1 ja 3.7.2.

Kolmannella ja viimeisellä kerralla palaute kerättiin laajempaan kyselyyn Kyselynetti-lomakkeella sekä varhaisnuorilta että mukana olleilta opettajilta. Näiden palautteiden tarkoituksena oli tuottaa arviointitietoa pilotista, jonka avulla voitiin kehittää toimintamalli sopivaksi kokonaisuudeksi.

Varhaisnuorista 28 oli vastannut loppupalautekyselyyn. Avoimet kysymykset ovat liitteenä 5. Varhaisnuorista 25 vastasi toimintaan osallistumisen olleen mukavaa. Kolmen varhaisnuoren iloa toiminnassa oli vähentänyt väsymys ja aikainen ajankohta. Kolmen varhaisnuoren mielestä ryhmätoiminta oli tylsää. Kymmenen varhaisnuorta koki, ettei ollut oppinut ryhmätoiminnan aikana mitään uutta. Kysyttäessä uuden oppimisesta, 11 varhaisnuoren vastauksessa mainittiin uusien sosiaalisen median palveluiden oppiminen, viidessä vastauksessa ryhmätyötaidot ja neljässä vastauksessa somekäyttäytymisen taidot. Yksittäisissä vastauksissa nousi sosiaalisen median vaarat sekä esitelmän ja somekampanjan tekemisen oppiminen.

Kuten alkukartoituksessa, myös loppukyselyssä kysyttiin miten varhaisnuori toimisi, jos hän kohtaaisi somessa ikävää käyttäytymistä tai kohtelua. Kahdeksassa vastauksessa mainittiin "ignoreeraus" tai huomiotta jättäminen. Kyselyyn vastanneista varhaisnuorista 14 kertoisi asiasta aikuiselle ja kaksi kertoisi asiasta vertaiselleen, kuten ystävälle. Kolme varhaisnuorta ilmiäntäisi häiriökäyttäytymisen somepalvelussa ja kaksi ottaisi asian puheeksi henkilökohtaisesti ikävästi käyttäytyvän kanssa esimerkiksi kommentoimalla häiriökäyttäytymistä. Yksi varhaisnuori vastasi kostavansa ikävän käyttäytymisen somessa käyttäytymällä itse samalla tavalla.

Varhaisnuorten osallisuuden kokemusta ryhmätoiminnan aikana kartoitettiin kysymällä, ovatko he kokeneet voineensa vaikuttaa toiminnan sisältöön tai toimintatapoihin. Vastaukset jakaantuivat tasanaisesti, 50 % vastasi kyllä ja 50 % vastasi ei. "Kyllä" vastanneiden kokemus vaikuttamisesta liittyi somekampanjan teemaan, sisältöön ja muotoon. Kahdessa vastauksessa nostettiin myös oman mielipiteen kanssa kuulluksi tulemisen kokemus. Heiltä kysyttiin myös, miten he muuttaisivat toimintaa kiinnostavammaksi tai mukavammaksi. Seitsemän vastanneista eivät osanneet sanoa, viisi ei muuttaisi toimintaa mitenkään. Kahdessa vastauksessa nousi oman roolin muuttaminen aktiivisemmaksi. Yksittäisissä vastauksissa nousi toive pidemmälle loppurentoutukselle, aktiivisemmalle toiminnalle, omaehtoisuudelle ryhmäjaon puolesta, hausempaa sisältöä sekä ryhmätoiminnan muuttamista vapaaehtoiseksi pakollisuuden sijaan.

Kysyimme varhaisnuorten vuorovaikutuskokemuksista toiminnan aikana niin omien pienryhmäläisten, kuin myös ohjaajien kanssa. 16 varhaisnuoren kokemus pienryhmän sisäisestä vuorovaikutuksesta oli myönteinen. Vastauksissa käytettiin kuvailuja "ihan mukavaa", "ihan ok", "hauskaa" ja "kivaa". Seitsemässä vastauksessa kommentoitiin ryhmän sisäiseen epätasapainoon työnjaon suhteen. Yhdessä näistä vastauksessa varhaisnuori kertoi kokeneensa kiusaamista haukkumisen muodossa sekä kokeneensa joutuneen tekemään melkein kaiken ryhmätyössä yksin. Viisi vastausta oli kielteisiä, niissä kuvailtiin sanoilla "tylsää", "sekavaa" ja "outoa". 24 varhaisnuorta koki vuorovaikutuksen ohjaajien kanssa olleen myönteistä kuvauksin "ihan mukavaa", "ihan hauskaa" ja ihan ok". Kolmessa vastauksessa nostettiin etäyhteyksien tuomat ongelmat vuorovaikutukseen, kuten äänen kuuluminen Teamsin kautta. Kolmessa vastauksessa koettiin, ettei varhaisnuori ollut tekemisissä ohjaajien kanssa, koska he eivät olleet läsnä luokassa.

Osa varhaisnuorista vastasi avoimeen "muuta palautetta ohjaajille" -kysymykseen. Vastauksissa kehuttiin pilottia mukavaksi, toisaalta myös kritisoiitiin tylsiksi. Yhdessä vastauksessa toivottiin lisää aikaa somekampanjan toteutukseen. Kolmessa vastauksessa oli epäasiallista sisältöä.

Opettajia pyydettiin arvioimaan toimintamallin hyödynnettävyyttä oman työnsä näkökulmasta. Avoinmet kysymykset ovat liitteenä 5. Palautteesta kävi ilmi, että toimintamalli toimii hyvin opetussuunnitelman rinnalla sen kasvatuksellisen näkökulman vuoksi. Vastuullisuus ja eettinen pohdinta somessa toimimisen kannalta nousivat esimerkeiksi kasvatuksellisesta näkökulmasta. Sosiaalisen median ja siihen liittyvien ilmiöiden tarkastelu nähtiin erittäin merkityksellisenä kohderyhmän, varhaisnuorten parissa. Opettajia pyydettiin arvioimaan sosiaalipedagogisen työotteen tarkoituksenmukaisuutta toimintamallissa. Palautteesta kävi ilmi, että ohjauksen dialogisuus toimi pilotin aikana

erittäin hyvin, ryhmätoiminnan yhteisöllisyys hyvin ja varhaisnuorten osallisuus ja toimijuuden vahvistaminen sekä ryhmätoiminnan toiminnallisuus suurimmaksi osaksi hyvin. Kehittävää palautetta saimme pienryhmien koosta, ajankäytön suunnitellusta sekä ryhmätoiminnan toiminnallisuudesta. Pyysimme opettajia arvioimaan myös projektin prosessia, ja kuvailemaan miten sen eri vaiheet ja työskentelymme niissä on näyttäytynyt heille. Palaute näissä oli niukkaa, suunnitteluvaihetta arviointiin vastauksella ”hyvin suunniteltu”, mikä saattoi johtua siitä, että toiminnassa mukana olleet opettajat eivät olleet alkuvaiheen suunnittelussa mukana. Toiminnan toteutus sai positiivista palautetta selkeyden ja toimivuuden kannalta. Arviointi projektin prosessivaiheena olisi tarvinnut kohdennetumman kysymyksen, sillä vastaus ei koskenut arviointivaiheita, vaan oli enemmän yleistä arviointia toiminnasta.

4.3 Arviointi toimintamallin ensimmäisestä versiosta

Mallia muokattiin opettajien ja varhaisnuorten loppupalautteen avulla, ja sen ensimmäinen versio toimitettiin yhteistyökumppanille - koulun vararehtorille sekä pilotissa mukana olleille opettajille arvioitavaksi. Arviointikysymykset mallin toista versiota koskien ovat liitteenä 7. He arvioivat mallin hyödynnettävyyttä, minkä perusteella työstimme lopullisen version mallista ja toimitimme sen yhteistyökumppanille käytettäväksi sähköisenä tiedostona. Vararehtori ei epähuomiossa vastannut lähettämiimme arviointikysymyksiin, vaan antoi yleisen arvioinnin oman työnsä näkökulmasta sähköpostitse. Opettajat vastasivat yhteisenä vastauksena arviointikysymyksiin sähköpostitse, mutta pyynnöstä poiketen he vastasivat arvioiden enemmän pilottia kuin mallin toista versiota.

Vararehtorin palautteesta nousi kehitettävää pilotin aikana kerättävästä palautteesta. Siinä kiinnitettiin huomiota varhaisnuorten omaan arviointiin ryhmätyöskentelystä. Palautteessa ryhmätoiminnan varhaisnuorten kuulemiskierros alussa ja lopetuksen rentoutuminen nähtiin hyödyllisinä oppilaskeskeisyyden ja varhaisnuorten hyvinvoinnin kannalta. Ryhmätoiminta nähtiin varhaisnuoria osallistavana, ja osallisuuden tukeminen nousi etenkin ryhmätoimintamallin ohjeistuksista. Varhaisnuoren yksilöllisen kokemuksen tunnistaminen nähtiin myös merkityksellisenä ryhmätoiminnassa. Ohjeistus nähtiin myös selkeänä kokonaisuutena: ”raamit ovat turvalliset ja kokonaisuus on helppo toteuttaa”.

Pilotissa mukana olleilta opettajilta tullut arviointi oli hyvin samankaltainen, kuin loppupalautteen yhteydessä pilotin jälkeen. Opettajien havaintojen mukaan varhaisnuoret tulivat kuulluiksi ja ohjaus

oli dialogista. Osallisuuden nähtiin toteutuvan monessa muodossa, mutta sitä haastoi rajalliset teknologiresurssit sekä pienryhmien roolijakojen suuri vaihtelu. Ryhmätoiminnan malli nähtiin erityisesti yhteisöllisyyttä edistävänä ja siihen paneutuvana. Ryhmäytymisen vahvistamisen ja tukemisen nähtiinkin olevan toimintamallin vahvuus. Lopuksi mallin esittelyyn toivottiin visuaalista selkeyttä tuova kuvio mallin rungosta ja etenemisestä. Muuten toimintamalli nähtiin selkeänä ja oppimisprosessia vahvistavana kokonaisuutena.

5 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda toimintamalli peruskoulun oppilashuollon hyödynnettäväksi, minkä avulla voidaan vahvistaa varhaisnuorten toimijuutta sosiaalisessa mediassa sosiaalipedagogisin keinoin. Toteutimme opinnäytetyön projektiluontoisena, ja pilotoimme mallin pohjois-suomalaisessa peruskoulussa kuudesluokkalaisten varhaisnuorten parissa. Tavoitteiksi asetettiin toimijuuden vahvistamisen lisäksi mallin hyödynnettävyys sekä tutkittuun tietoon perustuminen.

Osallistujat työstivät toiminnan aikana omia somekampanjoitaan. Osallisuuden kokemusta vahvistaaksemme emme rajanneet somekampanjoiden aiheenvalintaa, vaan korostimme, että osallistujat saisivat valita itselleen merkityksellisen aiheen. Lopullisissa tuotoksissa nettikiusaamiseen liittyen oli tehty kuusi somekampanjaa. Kampanjoissaan osallistujat antoivat muun muassa käytännön ohjeita siihen, miten tulisi toimia, jos kohtaa somessa kiusaamista sekä määrittelivät nettikiusaamisen muotoja. Lisäksi yhden kampanjan aiheena oli ikävä kommentointi/kannustava puhe ja yhden kampanjan aihe oli somen hyvät puolet. Kampanjoiden vaihtelevat ja asiaankuuluvat aiheet ja sisällöt kertoivat siitä, että toimintamallissa saavutettiin toimijuuden vahvistuminen sekä varhaisnuorten tiedon kertyminen.

Ryhmätoiminnan aihe nähtiin merkityksellisenä. Saimme toiminnan aikana palautetta ohjaavilta opettajilta siitä, että toiminnan aikana käsitellyt teemat olivat selvästi läsnä osallistuneiden varhaisnuorten arjessa ja niitä oli tarpeellista keskusteluttaa heillä. Malli sopii etenkin yhteisöllisen kouluyhyvinvoinnin tukemiseen, sillä siinä korostetaan ryhmäytymistä ja ryhmässä toimimista.

Mallin kohderyhmän ja pilotin osallistujaryhmän valinta oli onnistunut. Alkukartoituskyselyssä nousi esille, että suuri osa osallistujista käyttää jo useampia somepalveluita. Toisaalta kyselystä kävi ilmi myös, että kaikki osallistujat eivät tarkkaan tienneet, mitä somella tarkoitetaan ja miten siellä kohdataan hankalia asioita. Tästä on pääteltävissä, että osallistujaryhmällä oli tarve toimijuuden vahvistamiselle somessa toimiessa. Toiminnan sisällön kannalta oli tärkeää, että osallistujilla olisi jo jonkin verran kokemusta somen käytöstä ennen toiminnan aloittamista. Näin toiminnan sisällöt olisivat vaikuttavampia ja keskustelua ryhmässä syntyisi enemmän. Osallistujat nostivatkin toiminnan aikana esille erilaisia teemoja someen liittyen ja osasivat tunnistaa someen liittyviä ikäviä ilmiöitä kuten nettikiusaaminen ja ignooraaminen eli välinpitämättömyys. Toisaalta osallistujat osasivat myös nimetä somen hyviä puolia.

Toimintamalli arvioitiin selkeäksi kokonaisuudeksi ja helposti toteutettavaksi vuosittain pienin muutoksin. Toimintamallin hyödynnettävyyttä arvioidessa tulee kuitenkin pohtia, millä työntekijäresursilla toimintaa on kannattavaa toistaa. Jos yksi opettaja tai ohjaaja perehtyy malliin ja kiertää kaikki kuudennet luokat, ei kaikkien opettajien tarvitse käyttää työaikaa siihen. Toisaalta jos luokkia on monta, kasautuu yhdelle henkilölle paljon työtä mallin ohjauksen parissa. Yhtäältä toimintamallin aihe on niin selkeästi varhaisnuorten arjessa mukana, että kaikkien heidän kanssaan toimivien aikuisten olisi tärkeää perehtyä siihen voidakseen tukea varhaisnuorten toimijuutta ja hyvinvointia somen parissa. Pilotin aikana havaittu häiriökäyttäytyminen epäasiallisina kommentteina keskusteluissa ja palautteissa osoittaa myös sen, että 28 varhaisnuoren ryhmä tarvitsee vahvaa ohjausta ja tukea useammalta aikuiselta, sekä puuttumista häiritsevään kommentointiin.

Koimme, että etäohjaus hankaloitti dialogisen ohjausotteen muodostumista. Vuorovaikutuksellisuus oli haastavaa Teamsin välityksellä, etenkin, kun emme voineet tietoturvasyistä pitää toimintaa oppilaiden kanssa yhteisessä Teams –kokouksessa, vaan pystyimme ottamaan yhteyden vain opettajaan, joka jakoi kuvan ja äänen koko ryhmälle. Näin toimien emme aina kuulleet kaikkea mitä luokassa tapahtui. Toiminnan ohjaaminen vaati paikalla olevilta opettajilta ja ohjaajilta vahvaa ohjauksellista otetta sekä avointa kommunikointia meille etäohjaajille. Etäohjauspuitteet karsivat myös osan varhaisnuorten toivomista toiminnallisista ryhmäytymistehtävistä, jotka olisi ollut mahdollista toteuttaa paikan päällä. Ohjauksen muotoa voidaankin toimintamallia toistettaessa pohtia; tuoko etäohjaus toimintaan lisäarvoa, vai tulisiko toiminta jatkossa ohjata lähiohjauksena.

Arvioinneista voidaan päätellä, että etäohjauksessa käytetyt tiedonkeruumenetelmät ja nettialustat toivat toimintaan lisäarvoa. Voidaan kuitenkin pohtia, olisivatko osallistujat antaneet samanlaisia vastauksia alustalle, jos toiminnan ohjaus olisi tapahtunut paikan päällä. Esimerkiksi Padlet-alustan käyttäminen vastausten keräämiseen kokosi kaikkien osallistujien vastaukset samaan paikkaan ja loi mahdollisuuden muiden vastausten täydentämiseen ja kommentoimiseen. Lisäksi alustalla toimiminen on hyvin lähellä somessa toimimista, joka mielestämme tuo lisäarvoa alustan käyttämiseen toiminnassa. Alustalla tapahtunut keskustelu voidaan nähdä myös hyvin dialogisuutta tukevana, sillä varhaisnuoret pystyivät tuomaan itselleen merkityksiä aiheita ja ilmiöitä esille, sekä kommentoimaan toistensa ajatuksia. Padlet-alusta antaa muun muassa mahdollisuuden toimia ja antaa vastauksia anonyymisti, mikä on hyvin merkittävä someen liittyvä tema/ilmiö. Lisäksi toiminnan

aikana Padlet-alustalla ilmeni muun muassa ikävää kommentointia, mikä toi ilmiön konkretian tasolle ja mahdollisti sen käsittelemisen keskustelun kautta ja asiaan puuttumisen aikuisten taholta, mikä usein ei ole mahdollista varhaisnuorten toimiessa sosiaalisessa mediassa.

Varhaisnuorten osallisuuden kokemus näkyi saaduissa palautteissa erilaisina. Puolet vastanneista ei ollut kokenut saaneensa vaikuttaa ryhmätoiminnan sisältöön olleenkaan. Toisaalta osa pohti myös omaa osallistumismotivaatiotaan sekä aktiivisuuttaan. Mallia toteutettaessa tulisikin pohtia, miten varhaisnuoria voidaan motivoida osallistumaan toimintaan, ja kuinka osallistujien aktiivisuutta pienryhmissä voidaan lisätä. Toisaalta osallisuutta voisi vahvistaa toiminnan vapaaehtoisuus, mikä kouluympäristössä voi tuottaa haasteita. Toiminnan sisältö oli myös suunniteltu etukäteen, eikä yhdessä varhaisnuorten kanssa, mikä olisi voinut lisätä varhaisnuorten motivaatiota osallistua ja vahvistaa osallisuuden kokemusta. Malli on suunniteltu toteutettavaksi vuosittain kuudensille luokille yhteistyökoulussa. Osallisuuden edistämiseksi varhaisnuoret voitaisiin ottaa vuosittain mukaan toiminnan suunnitteluun esimerkiksi jo viidennen vuosiluokan aikana, jotta toiminnot olisivat mielekkäitä ja keskustelut ajankohtaisia kullekin ryhmälle.

LÄHTEET

Alavus. 2019. Ikäraajat. Viitattu 14.11.2019 <https://peda.net/alavus/mediakasvatus/ojv/mmjs/ik%C3%A4rajat>.

Arene 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Viitattu 9.3.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_piitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Bernelius, V. 2008. Lähi(ö)koulu. Helsingin koulut ja kaupunginosat EU:n Urban II-ohjelman kouluhankkeissa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 3/2008. Viitattu 18.2.2021. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/08_06_11_tutk_3_bernelius.pdf

Coronaria 2021. Viitattu 19.3.2021. <https://www.coronaria.fi/wp-content/uploads/sites/48/2019/12/matka-lempipaikkaasi-nuoret-ja-aikuiset.pdf>

Filander, K. 2007. Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Julkaisussa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet, s. 90-114. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2007. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76.

Haanpää, P. 2016. Tullaan tutuiksi. 55 tapaa tutustua. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Viitattu 15.11.2019. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf

Hintikka, K. 2020. Sosiaalinen media. Viitattu 30.1.2020. [Sosiaalinen media — Jyväskylän yliopisto - University of Jyväskylä \(jyu.fi\)](https://www.jyu.fi/mediatutkimus/2020/01/30/sosiaalinen-media).

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY

Hämäläinen, J. Sosiaalipedagogiikka koulun kehittämisessä. Teoksessa Pohjola, K. 2011. Uusi koulu, oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. S. 197-210. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Isola, A-M, Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Isola, A-M. & Huhtanen-Hilden, L. 2018. Luovuus osallisuuden tukena – luovan ryhmätoiminnan malli. Lamppu, M. & Huhtala-Hilden, L. Odottamattomia aarteita. Viitattu 8.2.2020. https://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/TK/Julkaisut/pdf/2018_huhtinen_hilden_lamppu_odottamattomia_aarteita_ERILLISJULKAISU.pdf

Jenkins, H., Clinton, K., Purushotma, R., Robinson, Alice J. & Weigel, Margareth (2006): Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century. An occasional paper on digital media and learning. The John D. and Catherine T MacArthur Foundation. Viitattu 9.2.2021. https://www.macfound.org/media/article_pdfs/jenkins_white_paper.pdf

Juhila, K. 2000. Neuvot ja pulman lastensuojelussa. Teoksessa Jokinen, A. & Suoninen, E. (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 105-130

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kettunen, I. 2018. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. Talentia. 21.5.2018. Viitattu 5.3.2020. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>

Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Opetushallitus. Tilannekatsaus marraskuu 2012. Viitattu 15.11.2019. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/144743_koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf

Kiilakoski, T. 2017. "Niillähän se on se viimeinen sana"- nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Rautiainen, M., Toom, A. & Tähtinen, J. Toiveet ja todellisuus kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. 253-282.

Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Haka-paino.

Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: SoPhi.

Kurki, L. & Nivala, E. 2006. Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 7.2.2020. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65787/hyva_ihminen_ ja_kunnon_kansalainen_2006.pdf?sequence=1

Leemann, L. & Hämäläinen, R. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81. 5: 586-594. Viitattu 9.2.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Leskinen, E., Jaakkola, T. & Norrena, J. 2016. Toiminnallisuus. Teoksessa Norrena, J. 2016. Ryhmä oppimaan! Toiminnallisia työtapoja ja tehtäväkehyksiä. Juva: PS-kustannus, 14.

Mediakasvatusseura 2019. Materiaaleja mediakasvatukseen. Viitattu 11.2.2021. <https://mediakasvatus.fi/materiaalit/>

Merikukka, M., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. 2019. Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta? Yhteiskuntapolitiikka 84:4. 403-415. Viitattu 9.2.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138585/YP1904_Merikukkaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

MLL 2011. Laki, nuoret ja netti. Oppituntipaketti 8.–9.-luokkalaisille. Viitattu 11.2.2021. https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/07/06162707/Laki_nuoret_netti_2011.pdf

MLL 2019. Mediakasvatus. Viitattu 9.12.2019. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/mediakasvatus/>

Mönkkönen 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Viitattu 2.2.2020. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-781-933-1/urn_isbn_951-781-933-1.pdf

Nivala E. & Rynnänen S. 2019. Sosiaalipedagogiikka: Kohti Inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Pekkala, L., Salomaa, S. & Spisák, S. 2016. Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja, 1/2016. Viitattu 11.2.2021. https://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf

Pelastakaa lapset ry. 2019. Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Selvitys. Helsinki: Pelastakaa lapset ry. Viitattu 9.2.2020. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2018/08/31131602/Sex-ting_raportti_web-002.pdf

Penttilä, K. & Norrena, J. 2016. Toiminnallisuus. Teoksessa Norrena, J. 2016. Ryhmä oppimaan! S.14. Toiminnallisia työtapoja ja tehtäväkehyksiä. Juva: PS-kustannus, 14.

Rynnänen, S. 2009. Yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja vol. 10. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 9-22.

Salmela-Aro, K., Upadaya, K., Hakkarainen, K., Lonka, K. & Alho, K. 2016. The dark side of internet use: two longitudinal studies of excessive internet use, depressive Symptoms, school burnout and engagement among Finnish early and late adolescents. New York: Youth Adolescence 46:343–357.

Selin, A., Maunu, A., Kannussaari, K. & Heinonen, L. 2015. Ryhmäilmiö. Ryhmätoiminnan käsikirja. Pori: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi. Projektityön käsikirja. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Sisältösekaannuksen selviytymisopas 2020. Trollaus - verkkohäiriköt hämmentävät tahallaan. Viitattu 28.11.2020. <https://sisaltosekaannus.fi/sisaltosekaannuksen-selviytymisopas/trolli-hairikoi-naamioimalla-toimintansa/>

Suurpää, L. (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 27. Viitattu 11.2.2021. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

THL 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi- Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Viitattu 18.11.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Vehkaperä, U., Pirilä, K. & Roivas, M. (toim.) 2013. Innostu ja innovoi. Käsikirja innovaatioprojektointiin. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.12.2019. https://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/TK/Julkaisut/pdf/2013_vehkaopera_pirila_roivas_Innostu_ja_innovoi_OIVA.pdf

Virtanen. P. 2001. Laatumatka. Art Print Oy

Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahokas, P. & Suokas, M. 2011. Reitti asiakaslähtöisen toiminnan kehittämiseen. Teoksessa Matkaopas asiakaslähtöiseen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011. Viitattu 18.12.2019. <https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>

Yle 2020. Poikkeustila päättyi, tässä ovat koronakevään kuvat, vieläkö muistat? Viitattu 8.9.2020. Lähde: <https://yle.fi/uutiset/3-11403110>

Tiedonkerääminen Omat Rajat –ryhmätoiminnan aikana.

Koululla pilotoidaan 6. luokkalaisille suunnattua Omat rajat-ryhmätoimintaa ajalla 3.11.2020 – 24.11.2020. Toiminta toteutetaan tiistaisin klo 8.05 alkaen. Jokainen toimintakerta on noin tunnin mittainen.

Toiminnan aikana ja ennen toimintaa osallistujilta kerätään tietoa sosiaalisen median käyttöön liittyen. Tiedon kerääminen tapahtuu alkukartoituskyselyllä sekä toiminnan aikana toteutettavilla tehtävillä ja palautekyselyillä. Kaikki toiminnan aikana kerätty tieto kerätään anonyymisti, eikä yksittäinen osallistuja ole tunnistettavissa annetuista vastauksista. Toiminnan aikana kerättyä tietoa käytetään ryhmätoiminnan kehittämiseen, sillä tavoitteena on, että toiminta olisi mahdollisimman osallistutujalähtöistä ja vaikuttavaa.

Ryhmätoiminnan kehittäminen on osa kahden Oulun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan opinnäytetyötä. Lopullinen opinnäytetyö julkaistaan yhteistyökoulun kanssa sovitusti. Lopulliseen opinnäytetyöhön ei kirjata sellaisia tietoja, joiden perusteella yksittäinen toimintaan osallistuja olisi tunnistettavissa.

Koska toiminnan aikana kerätään tietoa oppilailta myös kyselyllä, tulee vanhemmilta pyytää lupa tiedon keräämiseen.

Toimintaan osallistuva oppilas: _____

Allekirjoittamalla annan suostumukseni tiedon keräämiseen yllä mainitulla tavalla:

Vanhemman allekirjoitus

paikka/pvm

**ALKUKARTOITUSKYSELY TOIMINTAAN
OSALLISTUVILLE VARHAISNUORILLE**

LIITE 2

Tämä kysely toimii alkukartoituksena Omat rajat –toiminnalle. Toiminta on syksyllä toteutettava kahden sosionomiopiskelijan opinnäytetyön projekti, jolla pyritään vahvistamaan varhaisnuorten toimijuutta sosiaalisessa mediassa. Kyselyyn vastataan nimettömänä.

1. Käytätkö / oletko käyttänyt sosiaalista mediaa? Ympyröi sopiva vaihtoehto:

Kyllä

En

2. Jos vastasit kyllä, ympyröi sosiaalisen median palvelut, joita käytät:

Youtube

Kik-messenger

Snapchat

Instagram

Facebook

Whatsapp

Tik Tok

Jokin muu somepalvelu:

3. Mitkä ovat useimpien sosiaalisen median palveluiden ikäraajat?

4. Mistä saat ikärajoista tietoa?

5. Oletko kohdannut ikävää kohtelua tai käyttäytymistä somessa? Millaista?

6. Jos kohtaisit ikävää kohtelua tai käyttäytymistä somessa, miten toimit?

Kiitos kyselyyn vastaamisesta!

**PALAUTEKYSELY JOKAISEN
TOIMINTAKERRAN PÄÄTTEEKSI OHJAAJILLE**

LIITE 3

1. Mitä havaintoja teit toiminnan aikana?
 - a. Mikä toimi hyvin?
 - b. Mitä tulisi kehittää seuraavalle kerralle?
 - c. Muita huomioita

**PADLET-KYSELY VARHAISNUORILLE JOKAISEN
TOIMINTAKERRAN PÄÄTTEEKSI**

LIITE 4

Minkälainen fiilis sinulla on toiminnasta? Vastaa hymiöllä tai emojiilla!

1. Mikä oli mukavaa toiminnassa tänään?
2. Mitä muuttaisit toiminnassa?
3. Millaista ryhmässäsi oli toimia?
4. Mitä uutta opit?
5. Muuta palautetta ohjaajille:

LOPPUPALAUTEKYSELY TOIMINTAAN OSALLITUNEILLE VARHAISNUORILLE LIITE 5

1. Millaista toimintaan oli osallistua?
2. Mitä uutta tietoa tai uusia taitoja olet toiminnan aikana oppinut?
3. Miten toimisit, jos kohtaisit somessa ikävää käyttäytymistä tai kohtelua?
4. Miten muuttaisit toimintaa?
5. Koetko, että olet voinut vaikuttaa toiminnan sisältöön?
6. Millaista ryhmässäsi oli toimia?
7. Millaista ohjaajien kanssa oli toimia?
8. Muuta palautetta ohjaajille

1. Miten arvioisit toimintamallin hyödynnettävyyttä omassa työssäsi?
2. Miten arvioisit seuraavien sosiaalipedagogisten tavoitteiden toteutuneen toiminnassa?
 - a. ohjauksen dialogisuus
 - b. varhaisnuorten osallisuus ja toimijuuden vahvistaminen
 - c. ryhmätoiminnan toiminnallisuus
 - d. ryhmätoiminnan yhteisöllisyys
3. Mitä toiminnassa tulisi mielestäsi kehittää?
4. Miten projektin prosessi näyttäytyi sinulle sen eri vaiheissa?
 - a. suunnittelu
 - b. toteutus
 - c. arviointi
5. Muita huomioita:

ARVIOINTIKYSYMYKSET YHTEISTYÖKUMPPANILLE
MALLIN TOISESTA VERSIOSTA

LIITE 7

1. Miten arvioisit toimintamallin hyödynnettävyyttä oppilashuollossa?
2. Miten arvioisit seuraavien sosiaalipedagogisten tavoitteiden toteutuneen mallissa?
 - a. ohjauksen dialogisuus
 - b. varhaisnuorten osallisuus ja toimijuuden vahvistaminen
 - c. ryhmätoiminnan toiminnallisuus
 - d. ryhmätoiminnan yhteisöllisyys
3. Miten arvioisit mallin selkeyttä?
4. Mitä mallissa tulisi mielestäsi kehittää?
5. Muita huomioita: